

X 7. საზოგადოებრივი გაზეთი. X 7.

№ 4. გვირა, 20 იანვარი 1902 წ. № 4.

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ.; თფილისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი — სამი შაური.

სკლის მოწერა მიიღება: თფილისში — «წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» კანცელარიაში და «კვალის» რედაქციაში, თეატრის ქ., № 12. ტელეფონი № 734. ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакція „КВА.Ш“.

შინაარსი: შკოლა, პ. ს — ძესი. — სხვა-და-სხვა ამბები. — კორესპონდენციები. — რუსეთის ცნობრება. — საზღვარ-გარეთ. — წერილი ქუთაისიდან — ქმობა, ლექსი ადა ნეგრისა, თარგ. კ. ჯაფარიძისა. — დაიწვას ჩემი საძირკველი, ეტიუდი იონა თლუღელისა. — მისივე ბრალია, ივ. თურანოსი. თარგ. კ. ჯაფარიძისა. — წერილი ბელგიიდან, ღ. დ — სს. — სიტყვა-კახელი მწერლობა 1901 წ. ივ. გომართელი-სა. — ურნაღ-გაზეთებიდან. — სამშობლოს ცაზე, რეგოლეტოსი. — წერილები რედაქციის მიმართ. — განცხადებანი.

უკოლჯ.

შკოლა საზოგადო დაწესებულებაა. ამიტომ თუ გვსურს ნათლათ წარმოვიდგინოთ მისი მდგომარეობა, გავიგოთ ახლანდელი ვითარება და გავითვალისწინოთ მოსალოდნელი მომავალი, ამისათვის საჭიროა გვესმოდეს თვით საზოგადოებრივი ურთიერთობის ხასიათი, ვიცოდეთ, თუ რა ძალები მოქმედებენ საზოგადოებაში და რა ძალების გავლენაშია ჩვენი დაწესებულება.

საზოგადოებრივი ევოლუციის შესწავლამ უტყუარათ დაგვანახვა, რომ კაცობრიობის განვითარების ყოველ ეპოქას აქვს ერთი უმთავრესი პრინციპი და ამ პრინციპზეა აგებული ყველა საზოგადოებრივი მოვლენანი. შეიცვლება ეს პრინციპი — საზოგადოებრივი მოვლენანიც იცვლებიან. ფეოდალური წესწყობილება აშენებული იყო მიწათმფლობელობაზე. მცხოვრებთა უმრავლესობა მამა-პაპური ხერხით იმუშავებს მიწას, ხოლო დიდი მამულის მქონე უმცირესობა ითვისებს საზოგადო შრომის ნაყოფს. აქ, რასაკვირველია, ლაპარაკიც არ შეიძლება სახალხო განათლების რაიმე ორგანიზაციაზე. ან და რა საჭიროა ასეთ ეპოქაში ხალხისთვის განათლება? მედოროს და მეხრეს რათ უნდა ცოდნა თავის საქმისათვის? ამიტომ დიდ მამულიან მებატონეების ინტერესები სრულიად არ მოითხოვდა, რომ მათ გლეხებს ცოდნოდათ წერა-კითხვა და ანგარიში. პირიქით ფეოდალისათვის გაცილებით უფრო სასარგებლო იყო, რომ მისი ყმები ყოფილიყვენ უმეცარი, გონება დახშული, რადგან ასეთი ადამიანი ნაკლებათ ჩაუფიქრდება უსაზიზღრეს ექსპლუატაციის ბოროტებასაც. ამიტომ ფეოდალები ყოველი გზით უნდა ამახრებულებიყვენ ხალხის სწავლების წინააღმდეგ, რადგან ეს სწავლება იყო მათი უფლების წინააღმდეგ გალაშქრება, მათი საზოგადოებრივი მდგომარეობის ძირის გამოთხრა. მართლაც, ფეოდალი არაფრისთვის არ დათანხმდებოდა, რომ მისი გლეხისათვის წერა-კითხვა ესწავლებიათ.

„გლეხი შექმნილია მუშაობისათვის და სხვა არაფრისათვის“, — ასეთია ფეოდალის წარმოდგენით ღვთაებრივი წესა. ცხადია, რომ სანამ მართვა-გამგეობა ფეოდალების ხელში იყო, სახალხო შკოლებზე ლაპარაკიც არ შეიძლებოდა.

მაგრამ დრონი ივალენ, ფეოდალები იძულებული გახდნენ თავისი უფლებანი გაეზიარებიათ მეფეებისათვის. აქაც ისინი ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ, რომ შეუშალონ ხელი სახალხო შკოლების მოწყობას. აი მაგალითიც. პრუსიის მეფემ ფრიდრიხ დიდმა 1763 წ. გამოცხადებულ რეგლამენტი სახალხო შკოლების შესახებ. ამ რეგლამენტის ძალით სულ ყველა ბავშვებს 5 წლ. 14 წლამდე უნდა ეცლოთ შკოლაში. მაგრამ ეს გადაწყვეტილება, რომელიც ისეთი ძლიერი მეფისაგან მომდინარეობდა, ვერ იქნა სისრულეში მოყვანილი. საბატონო სოფლებში მთავრობა წააწყდა უძლეველ წინააღმდეგობას. მებატონეებს არ უნდოდათ საშკოლო რეგლამენტი სისრულეში მოსულიყო, რადგან შიშობდნენ, რომ შკოლა შეარყევდა მათი გლეხების ყურმოჭრილ მონობას.

რომ უფრო ნათელი იყოს ჩვენი აზრი, მოვიყვანოთ მოწმად ერთი სასულიერო პირი, რომლის მიუდგომლობა ამ მხრით ექვს გარეშეა. აი რას წერს ის 1764 წ. თავის მოხსენებაში მთავრობის ერთი მოხელის მიმართ: „მებატონეთა და დაბალ მოხელეთა უმრავლესობა სრულიად არ ზრუნავენ საშკოლო საქმეზე... ბევრის აზრით ქრისტიანული და გონებრივი აღზრდა მათ მორჩილთა სრულიად მეტი და უსარგებლოა. რაკი გლეხმა იცის ხენა-თესვა, მკა და ლეწვა — ის უკვე წარჩინებული ყმაა. დაიჯერებთ, ბევრს მორჩილთა წესიერი აღზრდა თავისი ინტერესების საწინააღმდეგოთ მიანინა. ფიქრობენ, რომ რამდენათ მორჩილი უგნურია, იმდენათ ის მეტა მოთხინებით გადიტანს ყველაფერს, როგორც უბრალო პირუტყვი. გარდა ამისა, თუ კი გლეხმა წერა არ იცის და ქალაქში წასვლის ნებაც არ აქვს ბატონის ნებადაურთველად...“

ლათ, მაშინ ჩვენ ქვეყანაში დაბუდებული ბარბაროსობა, ექვს გარეშეა, დიდი ხნით იქნება დაფარული“. გავიხსენოთ კიდევ მეორე შემთხვევა. 1616 წ. ბაქარიაში გამოვიდა ბრძანება—არც ერთი ახალი შკოლა არ გაიხსნას სოფლებსა და დაბებში მებატონის ნებადაურთველათ. აქედან ნათლათ ვხედავთ, რომ ქვეყანაზე ყველაფერი ისე მიმდინარეობდეს, როგორც ეს ფეოდალებს სურდათ, აქამდინაც არ იქნებოდა სახალხო შკოლის ხსენება.

საჭიროა გავიხსენოთ ეკლესიაც. ბევრი ხალხისთვის მწიგნობრობა ქრისტიანობის მიღებასთან ერთათ იწყება. საზოგადოთ ეს სარწმუნოება უმწიგნობროთ შეუძლებელია. ამიტომ სამღვდლოება აარსებს შკოლებს. მაგრამ მათი მიზანი მეტათ ვიწროთაა შემოფარგლული. ამ შკოლებში ეკლესია აწადებს თავის მოსამსახურეთ, ასე რომ შკოლას აქ საზოგადო, სახალხო ხასიათი სრულიად არ აქვს. მართალია, შემდეგში, როცა ცხოვრების ევოლუციამ აუცილებლათ განაღდა სახალხო განათლება, ეკლესიაც განზოგადოდა. იმან ისარგებლა შკოლებით თავისი მიზნისთვის და ისე გამაგრდა შიგ, რომ დღეს საფრანგეთის რესპუბლიკაც კი იძულებულია ებრძოდოს მის ცუდ გავლენას.

მაშ რა ძალამ შექნა სახალხო შკოლაო, იკითხავთ. ჩვენ გარკვევით გიპასუხებთ: ეს ძალა იყო კაპიტალიზმი. კაპიტალიზმმა გამოიწვია სახალხო შკოლის შექმნა და მანვე ხილი შეუწყო მის ზრდას და განვითარებას. ნამდვილ სახალხო შკოლას თქვენ შეხვდებით მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ქალაქებში განვითარდა კაპიტალისტური მეურნეობა.

უკვე მე-XII საუკუნის მიწურულში ბევრი ქალაქები თანდათან იზრდება და ამ ზრდასთან ერთათ იქ გონებრივი ცხოვრებაც ცხოველდება. მეტი ცოდნის, მეტი განათლების საჭიროებამ ყველაზე უწინ თავი იჩინა იმ მოქალაქეთა წრეში, რომელნიც მოღვაწეობდნენ ქალაქების თვითმართველობაში. მეტი განათლება აუცილებელ საჭიროებათ შეიქნა მდიდარ ვაჭრებისათვისაც. საჭირო იყო ვაჭრული საქმეების დაჭერა სხვა ქალაქებთან და ქვეყნებთან, ამიტომ ამ აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს უბრალო განათლების გარდა უცხო ენების ცოდნაც. ამნაირსავე მოთხოვნილებას ხედავდა სწავლაში საზოგადო კლასიც. ამიტომ ვაჭრების შეილები სწავლობდნენ, როგორც უცხო ენებს, აგრეთვე საზოგადო ცოდნის გლობერტარულ საფუძვლებს. თუ ვაჭარი არ იქნებოდა ამნაირათ მომზადებული, მაშინ ის იძულებული იყო თან წაეყვანა თავის მოგზაურობაში მდივანი. მე-XIII საუკუნეში საგრძნობლათ ვითარდება ხელოსნობა. აქ ხელოსნებმაც იგრძნეს სწავლის საჭიროება. ამნაირათ დიდ ქალაქებში ყოველთვის მოაპოვებოდა საკმაო რიცხვი ახალგაზდებისა, რომელთაც სურდათ წერა-კითხვის, ანგარიშის, გეოგრაფიის და სხვა საგნების შესწავლა. აი რა მნაირათ შეიქნა საფუძველი შკოლის გასავითარებლათ. მოქალაქეები საერთო მეცადინეობით აარსებდნენ შკოლებს თავის შეილების მოსამზადებლათ. პირველი შკოლები ჩნდებიან იქ, სადაც ვაჭრობა-მრეწველობა უფრო განვითარებულია. მართლაც, ევროპაში გამოჩენილ ქალაქთა კავშირი „განზა“ აარსებს შკოლებს. ასეთ ქალაქის შკოლებს პირველათ ჩვენ შეხვდებით 1262 წ. ლიუბეკში, 1267 წ. ბრესლავში, 1281 წ.—ჰამბურგში, 1319 წ.—

ნორდგაუზენში, 1337 წ.—ვისმარში. ქალაქების განვითარებასთან ერთათ ვითარდება საშკოლო საქმეებზე დაწესებული ახალგაზდა ბურჟუაზიის მონობული მოქმედება. აქ უნებლიეთ იბადება კითხვა: რით ხელმძღვანელობს ბურჟუაზია, როცა ხალხში ავრცილებს ცოდნას? ეს მისი ცდა დამოკიდებულია მის კეთილ სურვილზე, თუ აქ ჩვენ საქმე გვაქვს საზოგადო ევოლუციასთან, რომელიც ხდება ბუნებრივი აუცილებლობით?

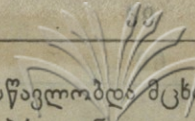
ბურჟუაზიის ძალა მრეწველობასა და აღებ-მიცემობაშია. ამიტომ ყველაფერი, რაც მრეწველობის განვითარებას ხელს უწყობს ამა თუ იმ სახელმწიფოში, ბურჟუაზიისთვისაც სასურველი და საჭიროა. შკოლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ მხრით. აქ ჩვენ თავი დავანებოთ ტექნიკურ განათლებას, რომლის განვითარება, ყოველ ექვს გარეშე, დაკავშირებულია მრეწველობის, ე. ი. ბურჟუაზიული ხანის განვითარებასთან. შევხვით მხოლოდ საზოგადო განათლების მნიშვნელობას, ისიც ეკონომიური მხრით, რადგან ბურჟუაზიას ხალხის განათლება მხოლოდ ამ მხრით აინტერესებს, ე. ი. თუ რამდენათ შეუწყობს ის ხელს მისი ჯიბის გასქელებას.

ცხადია, რამდენათ ადამიანი განვითარებულია, იმდენათ მას მეტი მოთხოვნილება აქვს; მეტი მოთხოვნილება კი მოითხოვს მეტ დაკმაყოფილებას. უმცარ ადამიანს, რომელიც მხეცურათ ცხოვრობს, ნაკლები მოთხოვნილება აქვს, ხოლო რამდენათ ის ვითარდება, იმდენათ იზრდება მოთხოვნილებაც. მაშ განათლების განვითარება იწვევს ხალხის მოთხოვნილებათა ზრდას და ამნაირათ ხელს უწყობს კაპიტალისტური წარმოების ზრდას. მაგრამ ეს უფრო წვრილმანი მოსახრებაა, რადგან ბურჟუა მაინც და მაინც არ ზრუნავს შინაურ ბაზარზე. მას უნდა, რაც შეიძლება იაფათ, მეტი საქონელი დაიმუშავოს, ხოლო შემდეგ ბაზარს გარეთაც კარგათ იპოვის. ნამდვილათ სწავლაზე ზრუნვას იწვევს მაშინური წარმოების ხასიათი.

ყოველი წესიერათ მოწყობილი შკოლა თავის შეგირდებში ავითარებს გულისყურს, დაკვირვების ნიქს და დისციპლინას. სწორეთ ეს თვისებები არსებითათ საჭირონი არიან, რომ შესაძლო იყოს მანქანაზე მუშაობა, რომლისთვისაც აუცილებელია წესიერება და სისწორით მოქმედება. გარდა ამისა შენიშნულია, რომ რამდენათ ადამიანი გონებრივათ ვითარდება, იმდენათ იმას უფრო ინტენსიური შრომა შეუძლია, ის უფრო მუყაითია. ამერიკის შეერთებულ შტატების განათლების მინისტრი გარისი ერთ თავის ანგარიშში ამტკიცებს, რომ თავი და თავი მიზეზი იმ განუზომელი ჯიბრისა, რომელსაც დღეს იჩენენ ინგლისი, საფრანგეთი და გერმანია სახალხო განათლების მოწყობაში, უწინარეს ყოვლისა წარმოდგება იმ სურვილისაგან, რომ ამ გზით შეირჩინონ მსოფლიო ბაზარი, რისთვისაც აუცილებლათ საჭიროა ხალხის გონებრივი განვითარება შკოლების შემწყობით.

მუშის ღირსება მისს საქმეში საზოგადოთ იხატება მისი შედარებით ხელფასში. რამდენათ ის მეტს ღებულობს ამნაგთან შედარებით, იმდენათ მეტი ღირსებისაა. აი რას გვეუბნება ამ მხრით ცხოვრება. ამერიკაში ჯარვისმა გამოცა წიგნი: «საზოგადო განათლების მნიშვნელობა ხელსაქმეში», რომელშიაც ვხვდებით ასეთ ფაქტებს: ერთი ბამბის ქსოვილების ქარხნის ინსპექტორი

ათვალისწინებებს ქარხანას გარეშე პირებს. მიუთითებს იმ ოთახზე, სადაც შედარებით უფრო ნასწავლი ქალები მუშაობენ და ამბობს: „აქ საქსოვი დაზგები 20% მეტ საქონელს იმუშავებენ, ვიდრე მეორე ოთახში, სადაც მუშაობენ მეტათ მცირე განათლების მექანიკ ქალები, ქვევით კი, სადაც სულ უსწავლელი ქალები მუშაობენ, იქ 50% ნაკლებს იმუშავებენ“. ეკონომისტი პ. სმიტის გამოანგარიშებით ამერიკელი, როგორც უფრო განათლებული, შეერთებულ შტატებში 20% მეტ ხელფასს იღებს, ვიდრე მოსული ხალხი, ემიგრანტები. ამერიკის ეკონომისტი შტენგოფი ამბობს: «ამერიკა თავის მუშებს აძლევს უმაღლეს ხელფასს სხვა ქვეყნებთან შედარებით: ევროპასთან შედარებით 50—200%, იანჟულის გამოანგარიშებით—300%, ვიდრე მოსკოვის გუბერნიაში. და ამავე დროს ამერიკელ მწარმოებელს საქონელის წარმოება უფრო იაფათ უჯდება, რადგან მისი მუშა უფრო ღონიერია, როგორც გონებრივად, ისე ფიზიკურად ევროპიელთან შედარებით. იტალიელ ეკონომისტს ფრ. ნოტის მოყავს შემდეგი მაგალითი. იტალიაში რამდენიმე ინგლისელს აქვთ ქარხნები. ეს ინგლისელები ამჯობინებენ მუშების მოყვანას ინგლისიდანვე, თუმცა იტალიელი მუშები ორჯერ უფრო იაფათ მუშაობენ. ასე იმიტომ ვიქცევით, თქვეს მრეწველებმა, რომ იტალიელი მუშა, როგორც განუვითარებელი, თავდაპირველად ფიცხათ მუშაობს, მარა მალე იღალბაო. ინგლისელი კი უფრო მუყაითია და არც ისე იღალბა, რასაც დიდ მნიშვნელობა აქვს მანქანის მუშაობაში, რომ მანქანები არ მოცდნო. სულ ყველა გამოკითხულმა პირებმა განუცხადეს შემოხსენებულ ჯარვის, რომ ელემენტარული განათლება წარმოების ძალას ამაღლებს 20%. ხოლო მუშებმა აქ შენიშნეს, რომ ეს ვადამეტებული ნაწარმოები უფრო ხშირად მუშის სასარგებლოდ კი არ მიდის, არამედ კაპიტლისტის ჯიბეს ემატება. ჯარვისი შენიშნავს: ისეთი დაბალი ხარისხის სამუშაოც კი, როგორცაა ქუჩის გვა, ტვირთის აწევა, შეშის დაპობა, ხერხვა და სხვა მადგვარი, აქაც მუშის შედარებით მცირეოდენი განვითარება თავს იჩენს, რომელიც გამოიხატება შრომის ხერხთა გაუმჯობესებაში, მეტ მოსაზრებაში, საზოგადოებრივ გონიერებაში.

აგიდოთ ახლა კიდევ ერთი მხარე თანამედროვე საზოგადოებრივი ორგანიზაციისა. დღევანდელი ბურჟუაზიული საზოგადოება მეტის მეტათ საქიროებს სამხედრო ორგანიზაციაში. სამხედრო ძალა მისთვის საქიროა როგორც შინაური წყობილების დასაცველად, აგრეთვე გარეშე ბაზრების მოსაპოვებლად და დასამკვიდრებლად. ამიტომ დღევანდელი სამხედრო ორგანიზაცია არის განუყოფელი შტო კაპიტალისტური წყობილებისა. სამხედრო საქმე დღეს იმდენად გართულდა, რომ უმეცარ მხედარს აღარ შეუძლია თავისი მოვალეობა ასრულოს შესაფერაოდ. აქაც კაპიტალისტურ წარმოებაზე აშენებულმა ტექნიკამ გამოიგონა რთული საომარი იარაღები, რომელთა მართვას უნდა ცოდნა და გონიერება. გარრის ამ აზრის დასაბუთებლად მოყავს შემდეგი ისტორიული ფაქტები. ბოლოდღელ დროს ყველა დიდ ომებს მოსდევს საშკოლო საქმის აღორძინება. როცა პრუსიამ დამარცხა 1867 წელს დღევანდელი მისი მოკავშირე ავსტრია, ამას მოყვა სახალხო განათლების ძლიერი განვითარება ავსტრი-

აში: ამ ომამდის ავსტრიის შკოლებში სწავლობდა მცხოვრებთა 10%-ზე ნაკლები, შემდეგ კი პრუსიის მიერ დაპყრობის შემდეგ ამნაირსავე მოვლენას ვხედავთ სწავლებლის დანთან დამარცხების შემდეგ. 1864 წელს, ესე იგი 70 წლის ომამდინ, საფრანგეთის შკოლებში სწავლობდა მცხოვრებთა 9%-ზე ნაკლები და წერა-კითხვის არმცოდნეთა რიცხვი ორივე სქესთა შორის აღიოდა 58%. ომის შემდეგ საფრანგეთმა გულმხურვალეთ მოკიდა ხელი განათლების საქმეს—წერა-კითხვის არმცოდნეთა რიცხვი უკვე 18%-მდე დაეცა, შკოლებში კი დაღის მცხოვრებთა 15%.

მე მგონია, ზემოთ მოყვანილ მოსაზრებებიდან საკმაოდ გამოირკვა, თუ რატომაა ისეთი განსხვავება საშკოლო საქმეში ფეოდალურ და ბურჟუაზიულ ხანებში. დღევანდელი წარმოებისათვის გამოუდგარია სრულიად გაუნათლებელი მუშა, რომელიც უდრის ფეოდალური ეპოქის გლეხს. თანამედროვე საზოგადოებაში, რომელიც უფრო მაღლა დგას, ვიდრე ფეოდალური, ყოველი წევრი აღჭურვილი უნდა იყოს წერა-კითხვის და ანგარიშის ცოდნით...

ამ ნაირათ ჩვენ დავინახეთ, რომ საერთო კონკურენციაში კაპიტალიზმის მეჯლისზე ყოველი ქვეყანა იძულებულია საწარმოო ინტერესების გამო შეუჩერებლად ავითაროს ხალხში ცოდნა, აარსოს შკოლები...

ამ სახით, თანამედროვე პირობებში სახალხო შკოლა რაოდენობითათ სულ წინ წავა და ბოლოს ისეთ წერტილამდე მივალწვეთ, რომ არც ერთი წერა-კითხვის უცოდინარი არ დარჩება...

3. ს-ჟ.

სხვადასხვა ამბები.

თავ. ანდრონიკაშვილი მეორეთ აირჩია 10 იანვარს ბათუმის საბჭომ მოურავათ. მისი დაუმტკიცებლობის მიზეზი მხოლოდ ფორმალური ყოფილა და ქუთაისის გუბერნატორი დაპირებია საბჭოს დეპუტაციას მის დამტკიცებას, თუ კანონიერი ცენზი ექნებაო. როგორც გვწერენ, ეს მიზეზი აუცილებლიათ.

დღეს დანიშნულია კრება თფილისის დურგალთა ამხანაგობისა.

საადრესო სტოლის დაარსების გამო თფილისის პოლიცემისტრმა გამოცა შემდეგი წესდებანი: ცენტრალური სტოლის გარდა, რომელიც პოლიცემისტრის სამართველოსთან იქნება, უნდა დაარსდეს აგრეთვე საადრესო სტოლები ქალაქის ყველა საპოლიციო უბანშიაც. ცენტრალური სტოლისთვის ცნობები უნდა შეკრიბონ ბოქაულებმა. ეს ცნობები ორგვარი იქნება: პირველი, ცნობები მათზე, ვინც ქალაქში მოვიდა, ვინც ქალაქიდან გავიდა და ვინც საცხოვრებელი ბინა გამოიცვალა; მეორე, ცნობები ეკლესიებზე, სამლოცველოებზე, მონასტრებზე, სასახლეებზე, ყაზარმებზე, სახელმწიფო და კერძო დაწესებულებებზე, სასწავლებლებზე და სხვ. ყველა მცხოვრებნი, სქესისა და ხნოვანების განურჩევლად, უნდა ჩაიწერონ საადრესო ფურცლებში; ამასთან ცოდნები, თუნდაც თავიანთ ქმრებთან ცხოვრობდენ, ცალ-ცალკე უნდა აჩვენონ, ხოლო ბავშვები დედებთან ერთათ. ამასთანავე ბ-ნი პოლიცემისტრი ავალებს ბოქაულებს, სასტიკი

ყურადღება იქონიონ მათზე, რომ შეცდომა არ შეეპაროთ ცნობებში.

„კავკასი“ გაუგონია, რომ ამ უმათ ადმინისტრაცია აღგენს საფალდებულო დადგენილების პროექტს იმის შესახებ, რომ თფილისში აღკრძალულ იქნეს იარაღის ტარება.

ამ უმათ თფილისის პოლიცემისტერი კოვალიოვი აღგენს შინ მოსამსახურეთა შესახებ საფალდებულო დადგენილებათა პროექტს.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზებზე გამოცხადებულია გზათა მინისტრის ბრძანება, რომ როდესაც სადგურებზე რკინის გზის ადგილობრივი ექიმები არ არიან, სადგურების, დეპოს და გზის ნაწილის უფროსებმა უნდა გამოიწვიონ ხოლმე მძიმე ავადმყოფთათვის მეზობლათ მყოფი ექიმები, ბებია-ქალები და ფერმლები; აგრეთვე გარეშე ექიმებიც, სადაც კი შესაძლებელია, და რომ სადგურებზე გამოკიდებული იყოს განცხადება, რომელშიაც აღნიშნული უნდა იყოს მახლობელი ექიმების გვარები.

თფილისის გუბერნიის საპოლიციო რაზმისთვის გაიხსნა კრედიტი 336.576 მან.

რკინის გზის უფროსის ბრძანებით, სამუდამო დათხოვნილია სამსახურიდან განჯის დეპოს ზეინკალი მიხ. რაზმეგაევი, რომელსაც ქვა უსერია თავის უფროსისათვის. რკინის გზის უფროსი თხოვს თავის ხელქვეითთ, ხსენებული ზეინკალი არასოდეს სამსახურში არ მიიღონ.

იმავე უფროსს განკარგულებით, შტატის მოსამსახურეთ, ხელოსნებს და მუშებს, რომელნიც სამსახურს თავს ანებებენ, უფასო ბილეთები მიეცემათ სხვის გზებზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ექვს თვეზე ნაკლები არ უმსახურიათ. თავიანთ გზაზე კი მოსამსახურეთ მიეცემათ ამგვარი ბილეთები დღიდან სამსახურში დანიშნისა, მუშებს და ხელოსნებს კი ისევ ექვსი თვის შემდეგ.

გორის ქალაქის შემოსავალი 1902 წლისათვის ნავარაუდევია 20.029 მან. გასავალიც იმდენივე.

მიწათმოქმედების სამინისტროში არსდება განსაკუთრებული კომისია შავიზღვის პირის გუბერნიის გასავითარებელ ზომების გამოსაძებნათ. ეს კომისია განიხილავს თავისუფალი ადგილების დასახლების კითხვასაც.

ბაქოში წ.-კ. საზოგადოების სასარგებლოდ ჩვეულებრივი საღამო გაიმართება 26 იანვარს.

ქიათურიდან და ქიქაურიდან გასული წლის განმავლობაში გაუტანათ 21.906.465 ფ. მარგანეცი.

სადგ. დარკვეთიდან საჩხერემდე, ქიათურის რკინის გზის შტოზე, უკვე დაუწყიათ ახალი ლიანდაგის კეთება რკინის გზის გასაყვანათ.

ადგილობრივ საგუბერნიო ადმინისტრაციის განკარგულებით ქიათურის თეატრში წარსულ ნოემბრიდან შეჩერებულ იქნა წარმოდგენების მართვა იმ მიზეზით, რომ უნდა ვაგსინჯათ თეატრის შენობა, რამდენათ უშიშარი იყო წარმოდგენების სამართავათ. დღემდე სააღმშენებლო განყოფილებას შენობა არ დაუთვალა იგრებია, რისთვისაც წარმოდგენები შეჩერებულია და იკარგება ზამთრის მთელი სეზონი ხალხისთვის.

სკოლის სკოლა და სკოლები

ბათუმი. ქართული საღამო ბათუმში. ბათუმის ქართული სკოლის შემოსავლის წყაროში უბიძგისა და დღესი უკავია ქართულ საღამოს, რომელიც უოკულ წყაროა მართლაც 14 იანვარს. კარგა ხანია, რაც ამ საღამოს გამართვა დაწყეს 14 და უნდა ვთქვათ, რომ ეს საღამოები უოკულთვის ისე სანტიკრესოთ, ისეთი მიმზიდველი პროგრამით იმართებოდა, რომ დიდის სიამოვნებით ესწრებოდნ მას თითქმის საქართველოს ყოველ კუთხიდან, ესწრებოდნ უცხოელნიც და უოკულთვის ნსისამოვნები დაჩნდნენ. ეს საღამო გადაიქცა ერთგვარ დღესასწაულათ, მოიზარა საზოგადოების სიმზარია და მით ქართულ სკოლისთვის კარგა მნიშვნელოვანი საჩუკებლობა მოაქვს. წელსაც ამ საღამომ მრავალნი მოიზიდა, თუმცა მისი პროგრამა, სხვა წასულ წლების პროგრამასთან შედარებით, უფრო სუსტი იყო; ამის მიზეზი არის კლუბის დაწყვა, სადაც ქართული საღამოები იმართებოდა და რომელიც თავის სრულს დაბზაში სტენსაც იტყუდა, ბუფეტსაც, საღამოსთვის სხვა საჭირო ოთასებს და ათასზე მეტ მსუურებულს. წელს კი იძულებული გასდნ საღამოსთვის სხვა შენობა მოკუბნათ და ასეთ შენობათ აირჩიეს სასტუმრო «იმპერიალი», რომელიც ამგვარ საღამოებისთვის კლუბს შემდეგ მიჩრეკათ ჩათულება. მარა სად წინანდელი რეპერტოლა დაბზაში კლუბისა და სად „იმპერიალისა“ ამ უკანასკნელს სიმზარიათის გამო ისეთი სრული სტენა ვერ გაუკუთუბოდა, სადაც შემდეგდათ საზოგადოებისთვის წინანდელათ მოკსიმინებინათ ცოცხლათ შესრულებული რამ ზატარა ქართული ვოქუდა ან და ვოდედი, დადგათ ცოცხალი სურათები და სს. სტენის მაგეორობის ასრულებდა ზატარა, ვიწრო ამღებული ადგილი, სადაც 15 კაცი მდოეს თავსდებოდა. მიუხედავათ ამგვარ გარეგან დაბზოებისა, საღამო მანერ სანტიკრესო გადადგა და მსუურებულნიც ბუერი შეკრბა. ზირკულით იმღერა სოლომ ბ-მ. შარბიძის ლოტბარობით ქართული სიმღერები, „აღსდგე გმირთ-გმირო“, „ოჯ და იავა“. შემდეგ იმღერა თფილისიდან მოწვეულმა არტისტმა კამიონსკიმ. ამის შემდეგ სტენსზე აკავი გამოვიდა და წაიკითხა რამღენიმე თავის ლექსები. ბ. მ. ნ. ნაკაშიძემ, ბ. სულტანოვიმ და მარკომა შესრულეს რუბინშტეინიდან. ბ-ნმა დერკვიკინმა საურსოვოთ წაიკითხა რუსულათ ნათარგმნი მ. გურიელის „ადამიანი“ და რუსული ლექსი „სავა-მენი“. მეორე განყოფილებაში ბ. მარკომა ვოლონჩელზე შესრულა რომანსი. ბ-ნმა აშ. წელსდემ შეენიერთ წაიკითხა გურული სტენები და დამსწერ საზოგადოება ბუერი აცინა. ამის შემდეგ გამოვიდა სტენსზე ზატარა ბავში, ქართული სკოლის მოწავი, გლესურნათ, ჩოსაში ჩაცმული, სულში ჯოსით და საურსოვოთ წაიკითხა ნ. ლომარის «ზატარა გლესის კედრება», რამაც ერთხმით ტაშის გრიალი გამოიწვია. არა ამ ბავშიც ნაკლებ წაიკითხა მეორე შეკრბამც ლექსი „ზამთარი“ რ. კარისთავისა. ბ-ნმა ფოტოგრაფიკი იმღერა ქართული რომანსები, ბ-ნმა ი. ბარათაშვილმა იმღერა რომანსი «შენ გეტრფი მარად» და რამღენიმე ქართული სმები დაუერა თარზე. დაბოლოს კიდევ იმღერა ქართულმა სოლომ „შეკვათ სელადით დენო“, სტენური სიმღერა „დილეო“ და „მდიის გემა“. დასსრულ გავმართა ჩვენებური და კვრობიული რეკვა, რომელიც დიდათ სსამოვნა საზოგადოება. საღამოს შემოსავალი უდრის 2200 მან., სარკვი კი, სულ რომ ბუერი ვთქვათ, 1000 მანეთს მანერ არ აციდდება, ასე რომ ჩვენ ქართულ სკოლას 1200 მან. წმიდა საჩუკებელი დაჩნება. სკოლის წელგანდელ საჩუკთ-ადრი-

ში არც ერთი გზა არ მოიპოვება რიგინი. აღსანიშნავია მცხოვრების ეკლესიის მისასვლელი გზა, რომელიც ნიკის აჭო არავის შეუკეთებია. სამწუხაროთ მამასახლისი ამ გზით არ დაიარება. სასურველია მიაჭტეკდენ ამას უფრადდებას.

ხორშელი.

რუსეთის ცხოვრება.

სასახლო განათლების სამინისტრომ განკარგულება მოახდინა, რომლის ძალით ებრავ ბავშვების რიცხვი განსაზღვრული უნდა იქნეს საშუალო და დაბალ ტენიიგურ სასწავლებლებში. ებრავ ბავშვებს ტენიიგურ სასწავლებლებში მიიღებენ ებრავლთათვის საცხოვრებლათ დანიშნულ ადგილებში 10%. ამ ადგილებს გარეთ კი 5%, ხოლო პეტერბურგსა და მოსკოვში 3% სასწავლებლებში შემსუკელთა საერთო რიცხვისა.

== პოლონეთის კომპრომიტული სასწავლებელთა სამხრენველო კომიტეტებმა არ შეიწყინარეს ბავშვებისათვის სასწავლებლის გარეთ თვალყურის დევნების დაწესება, როგორც აღზრდის პრინციპების წინააღმდეგო ზომი.

== პეტერბურგში არსებულმა შენების დროს დაშავებულ მუშათა დამხმარებელმა საზოგადოებამ გადაწყვიტა ააგოს პეტერბურგში განსაკუთრებული თავშესაფარი დასასახლებულ მუშათათვის.

== მეღვინეობის კომიტეტმა ოდესაში გადაწყვიტა აღძრას მთავრობის წინაშე შეამდგომლობა, რომ 1903 წ. ოდესაში მოწვეულ იქნეს მეკნასეთა და მეღვინეთა სიეზი.

== მიწათმოქმედების სამინისტროს შეამდგომლობის თანხმით ნება დართულია ბოლგარის ვარდის ბუჩქების შემოტანა კავკასიაში უბაყოთ. ეს ბუჩქები შენდება ვარდის ზეთის გამოსასადელათ.

== შინაგან საქმეთა სამინისტრო ადგენს პრეპტს, რომ ამ სამინისტროში მოწოდებულ იქნეს ცალკე დეპარტამენტი, რომელიც აწარმოებს თავდაზნაურობის წოდების შესახებ საქმებს.

== საზოგადოებრივი წესიერების დასაცველათ პენზის და გაიტყის გუბერნატორებმა 421 მესლის ძალით გამოხცეს ბრძანება შესახებ ხალხის ყრილობებისა. წესიერების დამრდვენი დიტუსადებულ იქნებიან ადმინისტრაციული წესით სამ თვემდე ან დაჯარიმებული 300 მანათამდე.

== ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორები ადგენენ პროექტს უმაღლესი პედაგოგიური გურსებისას, რომელიც გაიხსნება ერთ რომელიმე გიმნაზიასთან.

ს ა ზ ლ ვ ა რ გ ა რ ე თ.

საზრანხმითი. საფრანგეთში მანში უნდა მოხდეს საზარლამენტო არჩევნები და ამის გამო სახლ სესიას დიდი მნიშვნელობა არ ექნება. ყველა პარტიები არჩევნებისთვის ემზადებიან, კომზადება სამინისტროც. ვალდეკ-რუსსოს საპროგრამო სიტყვას დადი ამბით მოკლედენ და მანაც წარმოთქვა ს.—ესტიენში. მართლდა, ამ სიტყვამ ზომიერ რესპუბლიკანელებს გაუტრევა იმადი, რომ ვალდეკი მათგან დაიწვედა, მან სასტიკათ გაიცნა კლერიკალები, ნაციონალისტები და მელიონისტები, რომელნიც წარმოადგენენ რეაქციის განსოცრიელებას და აღნიშნა ისიც, რომ მელიონისტები ტუვილას ატარებენ რესპუბლიკანელების სასკლას, რადგან მთელი თავისი მოქმედებით რესპუბლიკის მტრით ამავრბ, მაგრამ მას არ წამოუყენებ

ბია თავის პროგრამაში არც ერთი ფართო სოციალურკ გითხვა. დემოკრატია კი უმთავრესათ ამას მოეფერა და თსოფლობას ასლას სამინისტროსაგან. ვალდეკისთვის სიტყვები ამომჩვევლთა უფრადლება ისევე რესპუბლიკის განსაცდელზე გუჩეროს და ამიტომ ის ამბობს: ჯერ რესპუბლიკის მტრები დავამარცხოთ საბოლოოყოთ. და მერე შეუდგენ მოწინავე პარტიები თავიანთ პროგრამას გამოკვეყნასო.

ამით არ გამოყოფილდება და კერც დავამყოფილდება, თუ თავის პარტიაში უნდა დარჩენას, მილიერანია, რომელიც ფიქრინში წარმოთქვა სიტყვა. მან განაცხადა, რომ შეურყეველათ ადგას მუშათა პარტიას პროგრამას და ებრინილება მის დადგენილებათ, რომ მისი პროგრამის უმთავრეს პუნქტს შეადგენს მუშათა კონომიურათ განთავისუფლება (ემანსიპაცია) სწარმოყოთ ახრდთა სასოგადობრივებით; რომ გარეშე ამ ემანსიპაციისათვის თავისუფლება არ მოიპოვება. ძალიან მოწონს და მსარსადლევს მილიერანის პროგრამას ყოტრესი, და ის ასლაც დარწმუნებულია, რომ ამისთანა პროგრამით სამინისტროში შესკლდის მომხრე ყოველთვის იქნება მუშათა პარტია. იტვის თვალით უფრებენ მილიერანს გედისტები (მარქსისტები), რომელთა აზრით ასეთი პროგრამის მის მიერ წამოყენება ისევე პარტიის მოსატყუებელი სეჩსია და მეტი არაფერი.

ინგლისი. უმთავრესი უფრადლება ინგლისის სახლ განხილულ პარლამენტის სესიასში ისევე სამხრეთ-აფრიკის ომში მიიქცია. მთავრობა აღიარებს, რომ ომი ჯერ არ დამთავრებულა და სამინისტროც აღარ არის ისეთ ცივ უარზე მორიგების შესახებ მოლაპარაკების ჩამოგდებაზე, როგორც წინეთ იყო, ოღონდ ამ მორიგებაზე ლაპარაკი თვით ბურებმა უნდა დაიწყოთ და ისეთი წარმომადგენლები გამოეზავნონ, რომელთა სიტყვის დანდობა შეეძლოთ ინგლისელებსაო. ასეთებათ არ თვლიან ასლას პრეზიდენტ კრიგერს, ლეიდს და სხვას, სამშობლოდან წამოსულ ბურებს, რომელთა პირობები, შესაძლებელია, არ მიიღონ ბურების საზრდებმა. მაგრამ ამასთანავე ისეთ პირობებს უღებენ ბურებს, რომ მშვიდობიანობის ჩამოგდება ამ პირობებში მოსალოდნელია აღარ არის, ჩემბერლენის თქმით, მთავრობა ასლას იმზედაც არ დათანხმდება, რასაც წინეთ აძლედა ბურებს და თუ მაშინ უარყო ბოტამ, ის პირობები, ცოტათ მიიხნის, ასლას ნაკლებზე რატომ დათანხმდება, როცა არც ომის მსუკელობა შეცვლიდა. წინეთ პირდებოდენ ასლდა მომავალში სრულ ავტონომიურ თვითმართველობას, საერთო ამინსტიას ტრანსკაალის და ოჩანყეს რესპუბლიკების მკვიდრთათვის, სამხედრო წესების მოსპობას, კლანდიფორის ინგლისურთან თანასწორობას. 1 მილიონ ცირკანჭა სტრლენგ სესსს ზარალის დასაფარავათ და ამასთანავე კიდევ სესსის აღებას ბურების დაქტეული ფერმების გასასლებლათ და იარადის ტარების ნებას (ადმინისტრაციის ნებაჩთვით). აი, ეს პირობები უარყო ბოტამ და ამაზე ნაკლებს არც აწი დათანხმდება. გარჯია მაინც ასეთი შესედულება სამინისტროსი მით, რომ ამით შეეძლო ესარკებლნა ომპოზიციის (ერთობა რომ ქონდეს) და დაემოლებიას სამინისტრო, ზოგი რამ მეტი დაეთმო. სამწუხაროთ, თვით ომპოზიციის ვერ შეთანხმებულა და თვით მეფის მისარსმევი ადრესის შესწორებაშიაც ვერ გამოიჩინა ერთობა. კემბეჯელ ბანკმ ნის ფორმულა, რომელიც კიცსავდა ტრანსკაალის ომში სამინისტროს მოქმედებას, არ იქნა მიღებული ომპოზიციის ყველა წევრების მიერ. ლიბერალ იმპერიალისტებს მეტათ ეჩვენათ, ირლანდიელებს და რადიკალებს სუსტათ, მერე თვით მისმა ინდიკატორმა ისე შეასუსტა, რომ არავითარი მნიშვნელობა აღარ ექნება.

ბმსტრინა. ავსტრიის მართებლობას შეუმუქავებია მუშათა სადგომების მოწყობის შესახებ კანონ-პროექტი. პროექტის მიზანია რიგობით იყოს მოწყობილი მუშათა ბინები ჰიგიენის მხრით, ჭირადებოდეს ათვით და იყოს საკმაო რიცხვი ასეთი მოწყობილი სასახლებისა. პროექტი ათავისუფლებს გადასახადისაგან იმ სასახლებს, რომელნიც ახლათ იქნებან აგებული 24 წლის განმავლობაში. მუშებთ პროექტი ცნობს უკუღას, ვინც პროექტისინაღმარებელი შრომით ირჩენს თავს და ღებულობს ჭირას წლიურათ 1,200 კრონს უცლოდ და 2,400 კრონს ცოლშვილიანი. (იმ ქალაქში, რომელთა მცხოვრებთა რიცხვი 500,000 აღმატება ამ ნორმას ემატება 25%). ცოლშვილიანი მუშათათვის მოწყობილ სასახლებში არ უნდა იქნეს ექვს ბინაზე მეტი ერთ საბთუღიანში და 12 მეტი სამ-საბთუღიანში. ამისთანა ბინების დამჭირებულთ არ ექნებათ ნება ცალკე ოთახები და კუთხეები გააქირაონ. წლიური წმინდა შემოსავალი სასახლის მუხატრონისა არ უნდა აღმატებოდეს უძრავ ქონებაზე გაცემულ სესხის პროცენტს $\frac{1}{2}\%$ მეტით.

ამ მანით აგებული სასახლები, რომელნიც გადასახადიდან განთავისუფლებული იქნებან უნდა ემსახურონ თავის დანიშნულებას არა ნაკლებ 50 წლისა. კანონითვე განისაზღვრება ასეთი სადგომის სიგრძის რაოდენობის მინიმუმი, დანარჩენი წესების განსაზღვრა მიენდობა ადმინისტრაციას.

ზეართიანული-შობათბი. ჩინეთის ომში ევროპის გოალიცამ კარგათ მოითხოვ სული, ხალხის და სასულემწიფო ქონების მარცვა-გაგლეჯით, მათ შორის ასე მოქცეულა ამერიკის ჯარიც. მაგრამ არც ერთი მთავრობა ევროპის სასულემწიფოსი არ მოიქცა ისე როგორც იმავე ამერიკისა. გასუთები იწუებთან, რომ ამერიკის პრეზიდენტმა რუზველტმა ჩინეთის მთავრობას დაუბრუნა 376,000 დოლლარი, იმ ოქროს ნატრების, სამაგიეროთ რომელიც ამერიკის ჯარმა იგდო ხელთ ტანძინში შესუვის დროს.

გერმანია. ჩემბერლენის ცნობილმა სიტყვამ დიდი აღიქვითი გამოიწვია გერმანიაში, რადგან ის შეესო სსკა სასულემწიფოთა შორის მასაც და თქვა, რომ როგორც ინგლისის ჯარი დღეს ტრანსვალში იქცევა, ამაზე უფრო უდიერათ მოქმედებდა გერმანიის ჯარი თავის წარსულ ომებში. მიუხედავთ ამ აღიქვითისა და გერმანელთა გაბრაზებისა ჩემბერლენის მიერ სიმართლის თქმისათვის, ბუბლმა მაინც აიმაღლა სმა და განსსენა გერმანიას, რომ ის მართლაც იქცოდა არა ნაკლებ ბარბაროსულათ წარსულ ომში საფრანკეთთან. არც ჩინეთთან გამოუჩენია გერმანიას ღმობიერება: „ჩინეთში შოთი თითონ დიდმა სასულემწიფოებმა გამოიწვიეს თავიანთ ურიგო ქცევით. ჩენი ელჩის კეტელერის მკვლელს მარტო თავისი უფროსების ბრძანება შეესრულებინა. გახა უოკელი გერმანელი ჯარის-გაცი ვი მოვალე არაა, თავისი უფროსების ბძანება შესრულდეს? ამას წინათ არ იყო, რომ იმპერატორმა თათონა თქვა: უოკელი ჯარის გაცი მოვალეა, თუ იმპერატორმა უბრძანა, თავის მამას და ძმებსაც ვი ესროლოს? კეტელერას მკვლელის თავი სპირტში ჩაიდოთ და გერმანიაში მოიტანეს. ნეტავი ერთი ვიცოდე, გამოვა ვინმე გერმანიაში ისეთი მსუცნი, რომ სპირტში ჩადებული უბედური მკვლელის თავი ნახოს.

წერილი ჟუთანისიდან.

დამთავრდა ორი დაუმთავრებელი დავა ქუთაისის საბჭოს საქმეებისა: 1—მწვანე ბაზარში ბუტკების აშენების შესახებ

და წელის მიღის გაყვანის საქმე. პირველი საკითხი წარუგანდელ სეზონში მესამეჯერ ირჩევა და მას მსხრტილად დღეს მაცა გარკვეული ხასიათი. 7 ანერის კრებაზე მოგვიმართეს სიტყვები ორ ბანკათ გაიყვენ. პირველი თავ-გამოდებით იცავდენ ერთის მხრით ქალაქის დაცადიერებელი ვასის და მეორე მოქალაქე ვაჭრების ინტერესებს. ისინი ამბობდენ, რომ ქალაქისათვის ბუტკების შემოსავალი 1200 მან. ვაი შესამატია და სსკა ქალაქის მიბაძვით არც ჩენ უნდა ავიდოთ ამაზე სული. ის ვი არ მოისსენეს რომ არც ერთ კეთილ განწყობილ ქალაქში ბუტკები არ არის მოედნებზე სოფელეობის საგატკროთ. პირიქით იქ მასაქების მაგარი ვებურთელა სასლეობია, როგორც მაგ. ბათომში „ნურია“, სადაც თითოეულ მიჩინილი აქვს 2-3 ანმ. ოთახები. მოედნები ვი თავისუფალია. ასეთი ბუტკების ჩავიერობას რუსეთში გლესს უწევს ურმები, რომლებითაც მას საქონელი შემოაქვს, ან ვიდე სტოლები (ხანდახან დასურული), რომლებიც ვაჭრობის გათავების შემდეგ შინ მიაქვთ და მოედნები თავისუფალია.

ბუტკების გაშენების მომსრეები იმასაც ამტკიცებდენ, რომ მათი წყალობით, კონკურენციით. მწვანელიეულობა, სანოკავე გავიადუდება. მარა 10—15 ჩარჩის მონოპოლია რამდენათ სიიფის შემქნელია, ამას ვაჭრობის უბრალო პრაქტიკაც ვაჩვენებს და, საუკვა, რომ მათმა უსახ-მეშურებოთ პირმკერულობამ სანოკავე გავიადუფოს.

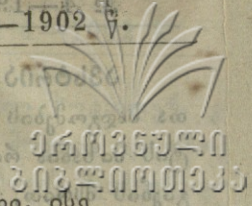
არც შეესება მომსრეების საბუთს ვითომ ბუტკების დადგმით მოედანზე სიწმიდე და წესრიგი დაცევათ, — ამას სრულიად ეწინააღმდეგება წინანდელი გამოცდილება და სწორეთ ეს უწმინდურება იყო უმთავრესი მიზეზი იქ ანსებულ ბუტკების მოშლისა.

მეორენი, იღებდენ რა მსედელობაში სანოკავე მხარეს და წესიერებას, რომლებიც დაცვაში, როგორც პრაქტიკამ დაცვანას ვერას გამსდარა ვერც საგატკრო და ვერც სასოგადო პოლიცია, ამტკიცებდენ, რომ მოედანზე ბუტკები არ უნდა აშენდეს (დაუმატებთ ჩენ), რამოდენიმე ვაჭარ-ჩარჩებისათვის, რომელნიც სოფელეებს მეტათ ავიწროებენ და მათ გზას უგრავენ პირდაპირ მსმრებელს მიაწოდონ საქონელი.

„მწვანე ბაზარი“, რომელზედაც უნდათ ბუტკების აგება, უნდა იყოს დანიშნული სულზე მოკატრე სოფელეებისათვის და არა წინანდებურათ გოლონადურ საქონლით მოკატრე ჩარჩებისათვის. სოფელეები 3—4 ვერსის მახიდზე ახლავან ქალაქს და უოკელ დღე აწვდიან მცხოვრებლებს ახლ-ახალ საქონელს და აი ძაით უნდა ქქონდეთ მოედანზე მიჩინილი სასოკავის დასაწოობი ადგილები, სტოლები, რომ დილა ადრის სოფელიდან ბუტით ან ცსენით ჩამონათრაქი დააწოონ, ნაშუადღევად ივაჭრონ და საღამოს ორად გრომ შენაძენი, მიაძერონ თავიანთ სახლს. ამისათვის უპირატესობა მათ ახალ საქონელს უნდა მიეცეს და არა ნაირნაირ შეამავლებ-ჩარჩების სულში გატარებულ და გამიერებულ საქონლით მოკატკრებს.

თვით ადგილის სივიწროვე (200 კვ. საუენია), რასედაც მოწინააღმდეგები უფრო გაცხარებულათ ღანაარგობდენ, თავდებია იმის, რომ ბუტკების გაკეთებთ სოფელელები მეტათ და მეტათ უნდა შევიწროდენ და იმელებელი გახდენ მკვლე-ბურათ ისევე მებუტკებს ვუძონ, რადგან მათთვის, მოედანზე, თუ მიმოსვლისათვის გზას დაეტოვებთ, სრულიად ადგილი აღარ ჩნება და ქუჩებში საუატკროთ გამოყენას, როგორც ქალაქის საგატკრო ავაადებულე წესები უშლის, ისე პოლიცია-ც დგენის. მომსრე-მოწინააღმდეგეები უკლანი ერთსმათ გაიძახოდენ მოედანზე მეტის მეტი სივიწროვის გამო ეტლით ვი არა, ფეხით მისულაც ტიროს.

და აი სოფლის ხალხის ინტერესების და ისედაც შეზღუდულ უფლებების გაქვადის დროს სწორეთ საინტერესო იყო 7 იანვარს საბჭოს კრებაზე ბუკების გამო ატყისილი სჯა-ბასი, სადაც ერთმა სომხანთაგანმა სამართლიანათ უსუკდურა «კომისიას», რომ ის ასე ცოტას ცდილა მოკანსე სოფლებების ვაჭრობის გაწესების და მათი ასლანდელი მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის. ცოტადენი დასმარება და შეჯავათა, დაუმატა სომხანმა პ. თემანოვმა, სოფლებებსაც უნდა მივცეთ და არა მარტო ქალაქის ვაჭრებსაო. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ სომხანთა უმრავლესობის აზრით ეს შეჯავათი და დასმარება ქუჩებში სოფლებების მაწინწალაობით ვაჭრობის დაკანონება უფთადა. ამანათ სოფლებები ჩან-ვაჭრებისაგან ნიუთაერთ შევიწროებულნი, ქალაქში წესაებების დამცველთაგან უდაერთ დენილნი, შინ ბუკისგან და ბუკში შევიწროებულნი, დღეს საბჭოს მიერაც სელ-შეკრულ-შეპოქი-ლა დაჩენ და ვისაც რომელ ჯიბეში უნდა, სელს იქ ჩუთათურებს, თავის ჯიბეების გასასქვლებათ.

ჩვენ კი ამგვარობის მხარის დასტრას ქალაქის ასალი გამგობისაგან მანც არ მოკვლადით და გვტონია, რომ ამგვარებით ქალაქის კასის გაკსება ვერ შეიქნება თავლები მათის სამართლიანის მოქმედებისა ვისიმე საკუთილდდლოთ.

მოკრე საჭინობროტო და სადავო საქმე ქუთათურთათვის წელის მიღის გამოყენა იყო. როგორც იცით, მისი-ლკვის ამხანაგობის და საბჭოს შორის დაკა იყო აღძრული, თუ საიდან უნდა წამოკვანა რიონის წყალი—მოკრე თუ შესამე ვერსის ბოლოდან. რასაკვირველია, სახლკვეს მისი-ლკვისათვის ხარჯის მხრით ქონდა ინტერესი, სოფლ ქალაქისათვის რაც მოშორებით იქნება გამოსაყენი წყლის სათა-ვე, მით უმჯობესა, რადგან წყლის სისუფთავე უფრო უსრუნველყოფილი იქნება. ამ დავამ მიხილკვის თაობით ავრათისი თვე გასტანა და ბოლოს საგუბუნია საკრებულმდე მიადწია, რომელმაც თავის კომპეტენციით ვერ აღიარა იგი და გაურჩევლათ დაუბრუნა. დღეს კა «ამხანაგობის» თფილქმა გამგობამ აჩნია დაგდარბის გათავება და დაავდა მისი-ლკვის წყალი ჭკამში მკსამე ვერსის ბოლოდან გამოიყენოს, რისთვისაც მან უნდა შეადგინოს ასალი სმეტა და 22 იანვარს წარუდგინოს საბჭოს დასამტვიცებლათ.

ქუთათისის სათავადაზნაურთ სკოლის მოწიწებით განას-ლებულ სამხრუნველო კომიტეტის შირველი სს დომა ამ დღე-ებში ჭქონდა და თანამდებობის ადგილებზე ისევე ქველები ამო-ურჩევიათ: თავმდომარეთ—დ. ბაქრაძე, მის მოადგილეთ—დ. ლორთქიფანიძე (ქალაქის თავი) და მდიანათ—გ. ლორთქიფანიძე. უეჭველია დიდი სიფრთხილით განასლებული კომიტეტები ასლანდელი მდგომარეობის ფაქტურათ გაცნობით ასაღს რასმე შეიტანს გვარანათ მოხუცებულ სამხრუნველოში და მათდამი რწმუნებულ სკოლების მდგომარეობას სინამდვი-ლით გააცნობს საზოგადოებას, თუნდაც ეს სინამდვილე ვი-სიმე საამებელი ან იქნეს...

ქ ვ ა ლ ი

(და ნეკრისა).

შენ ქუჩა-ქუჩა დახეტილობ,
ღვთის გულისათვის ითხოვ ლუკმა პურს

და მოწიწებით მემუდარები,
რომ შეგეწიო ლარობს, უბედურს.
როგორც შენ სწუხარ, იტანჯვი, ისე
მეც ვიტანჯები, მიკვდება გული,
როგორც შენ, ისე მეც, ჩემო ძმოო,
მუთათ ბედისგან ვარ დაზარული.

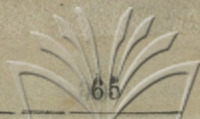
მხოლოთ შენ გშია და ამის გამო
ყველას შესტირი, ემუდარები;
მე კი ვერ ვბედავ, ვერვისთვის მითქვამს,
უსიყვარულოთ თუ როგორ ვკვდები.

«დაიწვას ჩემი სამირკველი!»

(ეტიული ჭიათურის ცხოვრებიდან).

მე ქიათურის სასწორი ვახლავართ. საცნობიც ვარ, გარწმუნებთ... ახალ მოსული კაცის ყურადღებას აქ მე ვიბყრობ. სხვა რაა გასაკვირი, თუ არა მე? აი, აქ თვალსაჩინო ალაგას ვარ წამოსკუბებული ამაყათ. მაქვს კიდევ სამაყო! ყოველ დღე მილეთის ხალხი მესევა—მოსვენება არა მაქვს; ქიათურის გორებს თავზე მაყრიან, უნდათ მათი სიმძიმე გაიგონ. იცოცხლეთ, სიმძიმისაგან გვერდები მე მიმატყლიყეს! ყოველ უქმე დღეებშიაც «მაპაჩინკებენ»—ეგებ კიდევ გამოვადღესო, მაგრამ თქვენი მტერია!—კარგა ხანია მოვძველდი. ბევრი ბარგი-ბარხანა გადამატარეს გულზე. მადლობა ღმერთს, რას იზამ. ვმადლობ უზუნაესს, რადგან ქვეყნათ გაჩენის დროს სამი რამ მითავანა: გრძნობა, მხედველობა და სმენა; მაგიერში ჩამიქვავა ენა—არ ძალმიძს გამოვხატო ენით ის ნანახი, გაგონილი და ნაგრძნობი, რაც მე თავზე გადამხედია. მინდა გამათავისუფლონ „შპანცკებისაგან“, ნულარ მაკრავენ გვერდებზე; მეყო, რაც ცოდვეტი ავიკიდე ზურგზე...—ვინ გცემს ხმას, ავი ნუ მოგეცეს. გინდა თუ არა მაინც უნდა ისასწოროვო. დიდება შენთვის, ღმერთო! მეძახიან სასწორს და... სულო ცოდვილო, სიმრუდისთვის კი მხპარობენ. ჰაი, ჰაი, რამდენი მუშა გაუტრუე-ბია ჩემ თავზე მდგომ დოსტაქარს «ვესოვიქს»!.. რამდენი მუშის გული აუღუღებია!.. როდესაც შემდგებოდა ზურგზე დატვირთული ცხენი, კუნთები სიმძიმისაგან მე-ბერებოდა, წელი მწყდებოდა,—ვგრძნობდი, რომ ვე-ბერთელა რალაც სიმძიმე მაწვა,—ჩემი დაწყველილი და-რაჯი გაკრავ-გამოკრავდა ჩემ სამკლავებს ხელს და ლაფში ამოთხუპნილ მუშას შესძახებდა: „ჩეთირნაციო!“ ვამბობ ჩემთვის გუნებაში, რატომ «დვაცატ პიატიც» არ მაწევს თავს-მეთქი,—მაგრამ აკი მოგახსენეთ, ღმერთს ენა არ მოეცა ჩემთვის, რომ იმ ჯალათისთვის შემეძახნა: „ო, შე წურბელავ, შენა, რათა სტყუი-მეთქი“. გადიო-და დღეები, თვეები, წელიწადები—შევძველდი. ვიფიქრე: სწორეთ მეშველა, ახლა მაინც გამათავისუფლებენ ქვეყ-ნის ცოდვებისაგან-ოქო, მაგრამ არ მოგეცეთ ქირი!.. „შპანცკებს“ მაინც მაკრავდენ. მაგრამ დახე მუშის ბედს: ჩემი «შპანცკები» მას სიფნალათ გამოადგა მოტყუილების ასაცდენათ. როდესაც დიდი სიმძიმე ზურგზე შემდგებო-და, მუშას ქრიალით ვაცნობებდი: დროა უფრთხილდე წურბელას-თქო. ჰეე, ვინ მოთვლის, ამისთანებზე უარე-სებიც მომხდარა, მაგრამ... რას იზამ, ებრძოლე მუხა-ნათს უენო არსებამ!..

შეწყდა წარმოება, შეწყდა კიჟინა, შეწყდა ყოველ-
გვარი ოინები, გარდა «ხმალ-ხანჯლობისა». დავისევენე.
როგორც იქნა, თავისუფლად ამოვიხსენებ, თუმცა ჭია-
თურის მტერი ბლომათ გახელით. მინდოდა, აიმა გორა-
კებზე ავცოცებულიყავ და იქიდან გადმომეხედა ამ ბნე-
ლეთის ჯურღმულისთვის, ეგებ იქ აღარ მომწოდეს «სკიდ-
კის» ყვირილი... მინდოდა, რომ ერთი დღით ენამეტყვე-
ლათ ვქცეულიყავ და აღმომეთქვა ის გულის ნადები, რაც
მიგრძენია და ვგრძნობ. — საძირკველიც ძლიერ ღრმათ ჩა-
მიდგეს მიწაში, ალბათ მისთვის, რომ ამდენ უსამართლო-
ებას ვერ გაექცეოდით და თამამათ ამეტანა მსხვერფიანი,
მტვრევანი, გლეჯვანი ჩემნი. მაგრამ ახლა ისევ რაღაც
ფუსფუსი შეიქნა: დიდი და პატარა მირბი-მორბის; მცე-
სშარათ მათვლიერებენ, ჩანს, მუშაობა უნდათ დაიწყონ!
რაღა უქირს ჩემ გვერდებს!!! ახლა ხომ სულ ჩამქვლე-
ტენ მიწაში—ქვეყნის სიმძიმეს ჩემ ზურგზე გადატარებენ
და ქვეყნისავე ცოდვებს მე ამკიდებენ!! ფუი!! ბარემ და-
იწვას ჩემი საძირკველი!!

იონა თლუფელი

მისივე ბრალია.

(ივ. ფრანკოსი. — რუსუდან).

საჯაროთ იყიდება მიწა № 29, საკუთრება მიკოლა
პროცოპისა; დაფასებულია 150 გულდენათ... მიწასთან
ერთათ იყიდება ყველა საოჯახო შენობები... (საოჯახო
შენობებს შეადგენდა დარბაზი და პატარა თავლა, რომელიც
ერთ დამშალ სახურავის ქვეშ იყვნ მოქცეულ-
ყველა, რაც აქ ჩამოვთვალე, იყიდება მოდრკა შინდერის
დასაკმაყოფილებლათ, რომლისაც მიკოლა პროციას მარ-
თებს 40 გულდენი.—40 გულდენი ვინ იძლევა მეტს!.
ყვიროდა ხრინწიანი ხმით სასამართლოს ბოქაული, რომელიც
ბოქაულობასთან ერთათ აუქციონერის მოვალე-
ობასაც ასრულებდა.

ამ სიტყვების შემდეგ სასამართლოს ბოქაულმა რამ-
დენჯერმე დაკრა ჩაქუჩი ფიცარს, რომელიც ხის მორზე
გაემაგრებინათ და მაგიდას მაგიერობას ასრულებდა.

— ვინ იძლევა მეტს?—გაიმეორა ბოქაულმა.

— ორმოცი გულდენი!

გარეშემო იდგა რამდენიმე გლეხი შემოგლეჯილი
ტანისამოსით და ქილოფის ქუდებით; მოსულიყო აგრეთ-
ვე ორი თუ სამი ქუჩიანი, კიკინებიანი ურია. მგერო-
ვილი ხალხი ერთმანეთს ელაპარაკებოდა, ათვლიერებდა
ეზოს, სადაც ზემოთ აწერილი საჯარო ვაჭრობა ხდებო-
და, მაგრამ სასამართლოს ბოქაულს პასუხს არავინ აძ-
ლევდა.

თითონ მიკოლაც იქვე იყო; ის იჯდა ცალკე და-
რდვეულ ღობესთან ხის მორზე.—მიკოლა იქნებოდა ასე
შნ წლის, ჩონჩხივით ჩამომხმარი, მაღალი ტანის კაცი;
სახეზე ეტყობოდა, რომ ვაჭირვებას და ავათყოფობას
მეტათ გაეტეხა საწყალი.

მუხლზე უჯდა 5 წლის ვაჟი, რომელიც ეკრობოდა
თავის მამას და შემინებული ათვლიერებდა იქ მყოფ
უცხო ხალხს.

მიკოლას გვერდით იდგა იმისი ცოლი, პატარა ძუ-
ქემწოვარა ბავშვით ხელში და კაბის კალთით თვალთა-
ვან ცრემლებს იწმენდა.

— ვინ იძლევა მეტს?—ყვიროდა ბოქაული
ამ სიტყვებზე მორდკა შინდერმა ქუდი გაისწორა,
მივიდა ბოქაულთან და უთხრა:

— რისთვის უნდა მოვცენ მეტი? აი მე ვიძლევი 40 გულდენს.

— მორდკა შინდერი იძლევა 40 გულდენს! ვინ იძლევა მეტს?... ერთი! — ყვიროდა ბოქაული.

არავინ ხმას არ იღებდა.

— ორი!...
საერთო სჩუმეში ისმოდა მიკოლას ცოლის მწარე ქვითინი.

— სამი!...

პასუხი რომ არავინ გაცა, ბოქაულმა სამჯერ და-
კრა ჩაქუჩი ფიცარს, და ამით გაათავა საჯარო ვაჭრობა.
მორდკა შინდერმა 40 გულდენათ შეიძინა მიკოლას სა-
კუთრება, ღირებული არა ნაკლებ ორასი გულდენისა.

— შენ სულელი ხარ, ჩემო ძმაო! — მიუბრუნდა შინ-
დერი მიკოლას — მე ხომ ნახევარ ეზოს გჯერდებოდი!
ახლა მთელი ადგილი და რაც ზედ შენობები არის, სულ
მე დამრჩა.

— ჩვენს ასე დაღუპვას ღმერთი არ შევარჩენს, შე
გლეხიკაცის წურბელავ! — უთხრა ტირილით მიკოლას
ცოლმა.

— ღმერთი რა შუაშია? უსამართლოთ მოვიქცევი
თუ?! თითონ შენ გაგირისხდეს ღმერთი! ახლავე დაიკარ-
გე აქედან, მოცილდი ჩემ ეზოს!

დღედაცა სწრაფათ მოიწმინდა თვალები და უნდო-
და კიდევ რაღაცა ეთქვა ურისთვის, მაგრამ ამ დროს
მიკოლამ უჩველათ დაიქნია ხელი და გამოუთქმელი მწუ-
ხარებით უთხრა თავის ცოლს:

— თავი დანებე! ახლა გვიანდა არის! მაგნირი
ლაპარაკით ვეღარას ვუშველით! ალბათ ღვთის ნება იყო,
რომ ასე დავისაჯეთ... რაც მოხდა, მოხდა! მოვცილდეთ
ამ ალავს!

ის ადგა, მოკიდა თავის პატარა ვაჟს ხელი და წა-
ვიდა; მას გაყვა მწარე ქვითინით ცოლი პატარა ბავშვით
ხელში.

— ერთი მესაკუთრე კიდევ მოაკლდა ჩვენ სოფელს,
— ლაპარაკობდენ ერთმანეთში გლეხები — ალბათ ღმერთს
აგრე უნებებია!

— ლაპარაკობთ რაღა! ღმერთი რა შუაშია, რომ-
დესაც თითონ ხალხია ყველაფერში დამნაშავე! — თქვა
ერთმა, სხვებზე უკეთესათ ჩაცმულმა გლეხმა.

— ეჰ, ჩემო ძმაო, მაგას ნუ იტყვი... კარგი, რომ
შენ ღმერთი გშველის და არ იცი, რა არის ვაჭირვება;
მაგრამ რა ქნას საწყალმა ვაჭირვებულმა კაცმა, რომელ-
საც შიმშილით კუჭი უხმება!

— სულ ტყუილია, რასაც თქვენ ლაპარაკობთ, —
უპასუხა მდიდარმა გლეხმა. მეტი ცდა და მეტი შრომა
არის საჭირო.

— აბა, რას ბძანებ, ჩემო ნათლია, გზა დარიბი არ
მუშაობს, სისხლის ოფლს არ იწურავს?!. მაგრამ რა გა-
მოდის ამ აუტანელი შრომისაგან? აი, ახლა ჩვენ ვდგე-
ვართ და ელაპარაკობთ თავისუფლათ, მაგრამ შეიძლება
ყოველ ჩვენგანს შეემთხვეს ის, რაც დღეს საწყალ მი-
კოლას დემართა.

— სულ ტყუილია, — უპასუხა მდიდარმა. — ღმერთ-

წმუნეთ, რომ რიგიანსა და მომჭირნე ადამიანს მაგგვარი საქმე არ შეეძლებოდა. მაგისტანა საქმე ემართება იმნაირ უვარგის კაცს, როგორც არის მიკოლა! რაც გინდათ ისა თქვით, მაგრამ მე კი იმ აზრისა ვარ, რომ რაც მიკოლას შეემთხვა, მისივე ბრალია...

II.

დედამიწა დიღია, მაგრამ სად შეაფაროს თავი საწყალმა უთვისტომო ღარიბმა? ჩვენი მიკოლა სოფლისაკენ აჩრდილივით მიდიოდა. ცოლი ქვითინით უკან მისდევდა.

მეტათ ცხელი ზაფხულის დღე იყო. გლეხები მინდვრათ იყვნენ გასული, ასე რომ სოფელში კაცთაგანი არავინ მოიპოვებოდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ცოლი დაეწია ქმარსა და უთხრა:

- მიკოლა, სად მიხვალ, რას აპირებ?
- წყალში უნდა გადავვარდე. — უბასუხა მიკოლამ.
- მაგას რას ამბობ, შე საცოდავო?
- მაშ სად წავიდე? მეტი რაღა დამრჩენია?..
- ღმერთმა დაგიფაროს მაგგვარი საქმისაგან, მეორეთ აღარ გაიმეოროვებ საშინელი სიტყვები! აი, ადგე ჩემი დეიდა სახლობს, იმასთან მივიდეთ. ამ ზაფხულს ვიმუშაოთ და, ღვთის მადლით, ზამთარში როგორმე გავიტანთ თავს.

— მერე?
 — მერე... მერე ისევ ისე ვიმუშაოთ... გულკეთილი ხალხი ქვეყანაზე მოიპოვება და ჩვენც იმათში არა გაგვიქირდება-რა.

— გულკეთილიო, შენ ამბობ? ჰმ... ღირს იმათთან ცხოვრება! არა, არაუფრო გამოვა!..

მიკოლამ წასვლა დააპირა, მაგრამ ცოლმა ხელი დაუჭირა და უთხრა:

- ღმერთის არ გეშინია, რა გინდა ჩაიღინო? ეგ ხომ დიდი ცოდვაა! მერე შენ ცოლ-შვილს ვის ამარა ტოვებ?
- მე რო დავრჩე, იმითი გეშვებებათ რამე? ერთი თავი დამანებე და!..

ცოლი არ უშვებდა და მიათრევდა თავისი დედის ეზოსაკენ.

- იცი რა, — უთხრა ბოლოს მიკოლამ, — თუ გინდა შენ წადი დეიდასთან.
- შენა?
- მე არ წამოვალ... —
- რატომ?

— მე ერთ წუთსაც არ შემძლია დავრჩე ამ დაწყველილ სოფელში; გამიშვი, თორემ გეფიცები, თავს ჩამოვიხრჩობ.

- ის მაინც მითხარ, სად აპირებ წასვლას.
- ღიუღვიკოვკაში რომ სახერხავი ქარხანა არის, იქ წავალ სამუშაოთ.
- სახერხავ ქარხანაში?!. საცოდავო! შენი სუსტი აგებულების პატრონმა როგორ უნდა აიტანო იმისთანა ძნელი შრომა?

— ფიქრი არ არის, როგორც იქნება, გაუძლებ ყველაფერს. იქ ახლა ძალიანა ქირდებათ მუშები და დარწმუნებული ვარ, მიმიღებენ.

- მერე როდის დაბრუნდები?
- დაბრუნდები, როცა ავიღებ იმდენს, რომ გა-

მოვიყიდო ჩემი ქონება იმ წყეული ურისაგან. მანდინ კი არ დაბრუნდები.

ცოლმა თავლები დააქუცია და შიშნარდა ქმარს.

— მიკოლა, რას ამბობ?

— რაც გესმის...

— ეგ ხომ... — აქ ვეღარ დაათავა; ყველში თითქო რაღაც გაეჩხირაო.

— რაც იქნება, იქნება... ან ვიშოვი მაგ ფულს, ან დავიღუპები... დღევანდელ ჩვენ სიცოცხლეს სიკვდილი ჯობია! მაშ მშვიდობით!..

მიკოლამ დაკოცნა ცოლ-შვილი და ტორტმანით გაუდგა გზას. ცოლი იდგა ერთ ალაგს და თვალტრემლანით უყურებდა მიმავალ ქმარს, რომელიც პატარა ხანს იქით გორაკს მიეფარა.

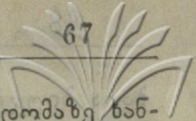
(დასასრული იქნება)

წერილი ბელზიიდან.

ინტერპელაცია სამხრეთ-აფრიკის სამხედრო ბანაკების შესახებ. — ს. თ. ს. უ.ის გამო. — ქალთა საარჩევნო უფლება.

თქვენ უკვე იცით, რომ სოციალისტურ პარტიების საერთაშორისო სეკრეტარიატმა ნოემბრის შუა რიცხვებში გამოცა მსოფლიო პროლეტარიატისადმი მანიფესტი, სადაც სხვათა შორის, ნათქვამი იყო: „ყველა ქვეყნის სოციალისტურ პარტიების წარმომადგენლნი შეეკითხებიან მთავრობათ იმის შესახებ, თუ რა ზომებს ფიქრობენ მიმართონ, რათა ბოლო მოეღოს სამხრეთ-აფრიკის საზარელ ომს და განსაკუთრებით, შეჩერებულ იქნეს სამხედრო ბანაკებში მომწყვედული ქალებისა და ბავშვების ჭლეტა სილატაკისა და შიმშილისაგან“. თანახმათ ამ გადაწყვეტილებისა, ამ დღეებში ვანდერველდმა შეიტანა ინტერპელაცია აქაურ პარლამენტში (დეკემბრის 10-სა და 17-ის სხდომაზე). იგი ლაპარაკობდა როგორც მუშათა საერთაშორისო კავშირის, ისე იმ 20,000 ბელგიელ მოქალაქეთა სახელით, რომელთაც პეტიცია წარუდგინეს პარლამენტს — თხოვდენ, რომ მას ხმა აემაღლებია ბურგების სასარგებლოთ. არ იფიქროთ კიო, — შენიშნა ვანდერველდა, რომ მე ინგლისისადმი რაიმე წინააღმდეგობისა და სიძულვილის გრძნობა მაღაპარაკებდეს; არა, მე მიყვარს ინგლისი — განაგრძო მან — ინგლისი თავშესაფარია პოლიტიკურ გაძევებულთათვის; იგი აკვანია მუშათა ასოციაციების; იქ კობდენების, ჯონ ბრაიტების, გლადსტონების დროს და მთელ მეცხრამეტე საუკუნის განმავლობაში, უფრო მეტათ, ვინემ სადმე იღვაწეს, რომ ნაწარმოებთა თავისუფალ აღებმაცემობასთან ერთათ განხორციელებულიყო იდეების (აზრების) თავისუფალი აღებმაცემობა და რომ ბოლოს მაინც გამარჯვება დარჩეს იმ საქვეყნო, წმინდა სიქმეს, რაიცა საერთაშორისო მშვიდობიანობა... ინგლისის ხალხი პასუხის მგებელი არ არის იმისა, რასაც მისი მთავრობა ჩადის. იქ, კაირ ჰარდისთან, ჰაიდმანებთან, ჯონ ბიერნსონებთან, მომავლის სოციალისტურ პარტიასთან ერთათ პროტესტს აცხადებენ ჰერბერტ სპენსერები, ჰარრისონები, ჯონ მორლევები, წარსულის ლიბერალური პარტია. ყველა ესენი ერთხმათ გმობენ სამხრეთ-აფრიკის ბარბაროსულ ომს. შემდეგ ორატორმა ოფიციალური ანგარი-

შებისა და სტატისტიკური ცნობების დახმარებით წარმოადგინა იმ აუტანელი მდგომარეობის ცხოველი სურათი, რომელშიაც დღეს იმყოფება ტრანსვალის ხალხი ომის გამო; ვრცლათ შეჩერდა «სამხედრო ბანაკებზე», რასაც ოფიციალური ანგარიშები უწოდებენ «გახიზნულთა თავშესაფარ ბანაკებს», ხოლო ინგლისური ლიბერალური გაზეთი «Daily News»-ი კი სამართლიანათ უბახის „სიკვდილის ბანაკებს“. ოთხი თვის (ივნისი, ივლისი, აგვისტო და სექტემბრის) განმავლობაში გარდაცვალებულთა რიცხვი რომ ავიღოთ და ვიანგარიშოთ, წლიურათ ათასზე მოვა 180, 214 და 264. ამ ციფრების მნიშვნელობა რომ ნათლათ გავითვალისწინოთ, უნდა გავიხსენოთ, რომ ინგლისში წლიურათ კვდება ათასზე 18; კერძოთ ლივერპულში—სადაც უფრო მეტი იხოცება შედარებით—ათასზე 35; ბრიტანიის ინდოეთში 1897 წ. შიმშილობის დროს კვდებოდა ათასზე 35, არც ერთ კუთხეში არ აცილებია ეს რიცხვი 69-ს; და აი ტრანს. და ორანჟეს ქვეყნის ბანაკებში კი იხოცება 264. თუ მარტო გარდაცვალებულ ბავშვების რიცხვს ავიღებთ, კიდევ უფრო მეტ საშინელებას ვნახავთ. წარსულ სექტემბერს ბანაკებში იყო სულ 53,326; აქედან ერთი თვის განმავლობაში გარდაცვლილა 1964, ე. ი. წლიურათ რომ ავიღოთ ათასზე 432 ამ ჟამათ „სამხედრო ბანაკებში“ იმყოფება სულ 100 ათასზე მეტი სული. მაშასადამე, თუ გარდაცვალების პროცენტი ახლაც იგივეა, რაც იყო სექტემბერში, იქ ყოველ დღე იხოცება 80 სული და ეს ასე რომ გაგრძელდეს, წლის განმავლობაში მოკვდება 30000 სული, აქედან 25,000 ბავშვი, ხალხის ყვავილი და იმედი. ყოველივე ეს შედეგია «ბანაკების» ანტიჰიგიენური პირობების და სურსათის სიცოტავის... ერთი სიტყვით—დაბოლოვა სიტყვა ორატორმა—ქვეყანას აოხრებენ, ფერმებს წვავენ, მოსავალს იკლებენ, ქალებს, ბავშვებს და მოხუცებულებს გლეჯავენ თავიანთ კერას; ეს, ომი კი არა, განხორციელებული ბარბაროსობაა, ეს ეწინააღმდეგება განათლებულ სახელმწიფოთა ომის ჩვეულებასა და კანონებს; ეწინააღმდეგება ჰააგის კონფერენციის გადაწყვეტილებათ, საერთაშორისო უფლებას, და ადამიანობის სახელით ვეკითხები საგარეო საქმეთა მინისტრს, ნუ თუ არაფერი შეუძლია ინგლის-ტრანსვალის ომის წამებულთა სასარგებლოთ? მე გაძლევთ იმავე წინადადებას, რაც ვან კოლმა (სოციალისტია) შეიტანა ჰოლანდიის პარლამენტში 4 დეკემბრის სხდომაზე: აუწყეთ ინგლისის მთავრობას, რომ კისრულობთ ევროპაში გადმოიყვანოთ ბანაკებში მომწყვდეული ქალები და ბავშვები, რომელნიც ამას ისურვებენ. თხოვეთ სხვა სახელმწიფოებსაც დაგეხმარონ ზნეობრივათ თუ ნივთიერათ. ამასთანავე ვეკითხები მინისტრს, იმ შემთხვევაში, უკეთუ ინგლისის მთავრობის წინაშე სხვა სახელმწიფოანი შეეცდებიან რასმე ტრანსვალის სასარგებლოთ, ბელგიის მთავრობა შეუერთდება მათ თუ არა? წინდაწინვე ვეკვობ, რომ მინისტრმა თანხმობის პასუხი მომცეს და ამიტომ მივმართავ პარლამენტს და ვთხოვ მიიღოს შემდეგი რეზოლიუცია: პარლამენტი, ღრმათ შეწუხებული იმ გარემოებით, რომ ტრანსვალის და ორანჟეს სამხედრო ბანაკებში ანორმალური პირობების გამო მრავალი იხოცება, განსაკუთრებით ბავშვები, გამოთქვამს იმედს, რომ ინგლისის მთავრობა მიიღებს საჭირო ზომებს ხსენებული მოვლენის წინააღმდეგ.

ინტერპელაციამ პარლამენტის ორ სხდომაზე ხანგრძლივი ბაასი გამოიწვია. როგორც მემარცხენის მემარჯვენენი მწუხარებით აღნიშნავენ ბუროკრატული მდგომარეობას, თანაგრძობას უცხადებდენ თვითარსებობისა და დამოუკიდებლობისათვის გამრულოთ მებრძოლ პატარა ერს; გმობდენ „ბანაკების“ არსებობას და სხვ. მხოლოთ კლერიკალების ცნობილმა პოლიტიკოსმა ეუსტმა განაცხადა, რომ ინგლისის მთავრობას არაფერი ისეთი არ ჩაუდენია ომის განმავლობაში, რაც ეწინააღმდეგებოდეს ადამიანობის კანონებსო. ამას ოპოზიცია დიდი პროტესტით შეხვდა. უმრავლესობამ კი შეუძლებლათ დაინახა ბელგიას რაიმე მოემოქმენდა ბურების სასარგებლოთ. კერძოთ საგარეო საქმეთა მინისტრმა შემდეგი უპასუხა: „ბელგიას არ შეუძლიან ამ საქმეში თავს იღვას რაიმე ინიციატივა, რადგან ინგლისმა არა ერთ გზის განაცხადა, რომ იგი არც ერთ სახელმწიფოსაგან არ მიიღებს შუამავლობას ინგლის-აფრიკის კონფლიქტის გამო; ჩვენ ყველანი მოსურნე ვართ მშვიდობიანობა მეფობდეს ქვეყნიერობაზე, მარა არ უნდა დავივიწყოთ ის მოვალეობაც, რასაც გვაკისრებს ინგლისთან მეკობრული განწყობილება; ჩვენ არ შეგვიძლია მივიღოთ ვანდერველდის წინადადება, რადგან ეს იქნება ინგლისის მთავრობის შეურაცყოფა“. მინისტრს მიემხრენ ყველა კლერიკალები და ლიბერალების უმრავლესობა; ასე რომ პარლამენტმა უარყო ვანდერველდის წინადადება.

როგორც ხედავთ, ინტერპელაციას არავითარი ხილული პრაქტიკული შედეგი არ მოყვა. ექვს გარეშეა ასევე იქნება ევროპის სხვა პარლამენტებშიაც. მაგრამ მიუხედავთ ამისა, პროლეტარიატის საერთაშორისო კავშირის ინიციატივას ამ შემთხვევაში დიდი ზნეობრივი მნიშვნელობა აქვს. ინტერპელაციების მიერ პარლამენტში გამოწვეული სჯა-ბაასიც—ეს ერთგვარი მანიფესტაციაა, რომლის მიზანია, ამ შემთხვევაში, დაეხმაროს ხალხთა შორის მშვიდობისა და ადამიანობა-სოლიდარობის გრძობათა დამყარება-განმტკიცებას.

პარლამენტმა ახალი წლის*) სესიაშიდაც განაგრძო გაუთავებელი, სამხედრო კანონ-პროექტის განხილვა და კიდევ დაამთავრა პირველი წაკითხვა პროექტის სასარგებლოთ. ოპოზიციამ რაკი დაინახა, რომ კლერიკალურ უმრავლესობას თავისი გაყადა, რომ ყველა მისი პრინციპალური შესწორებანი პროექტისა უარყოფილ იქნა იმავე უმრავლესობისაგან, ოპოზიციამ თავი მიანება პროექტს; ის აღარც კი ესწრებოდა სხდომებს; და აქ სრული სიწყინარე და ინდიფერენტობი გამეფდა. ოპოზიცია ცალკე დარბაზში იკრიბებოდა და ადგენდა გეგმას მომავალი ბრძოლისათვის. მხოლოთ ერთ უკანასკნელ სხდომაზე, როცა უნდა შეედგინათ ამ სესიაში განსახილველ კითხვათა სია, პარლამენტს ელვასავით გადურბინა იმ საკითხმა, რომელიც შეადგენს ბელგიის საშინაო პოლიტიკის ქვა-კუთხედს და კვლავ შეიქნა ჩოჩქოლი, მემარცხენე და მემარჯვენე დეპუტატები კვლავ შეეჯახნენ ერთმანეთს და მუქარით გაშორდენ. შინაგან საქმეთა მინისტრმა გამოაცხადა, რომ პირველათ, ჩვეულებისამებრ, განხილული იქნებოდა კითხვა გზათა და სამიმოსვლო საშუალებებისა.

*) აქ საგანონმდებლო წესს ანგარიშობენ ნოემბრის შუა რიცხვებიდან.

ბათა ბიუჯეტის შესახებ. სოციალისტებმა უპასუხეს, რომ ისინი არ მიცემენ ამის საშუალებას, უკეთუ ამასთანავე პარლამენტი არ განიხილავს კითხვას ს. (საერთო) თ. (თანასწორი) ს. (საარჩევნო) უ. (უფლებების) შესახებ. ჩვენ გვინდა დაბეჯითებით ვიცოდეთ—თქვა ვანდერველდმა—რას ფიქრობთ ს. თ. ს. უ-ს შესახებ; და რაკი დავრწმუნდებით, რომ უარს ამბობთ ჩვენი კანონიერი მოთხოვნების, დაკმაყოფილებაზე მაშინ მივმართავთ იმავე პარლამენტარულ საშუალებას, რომლითაც ისარგებლა ბურჟუაზიამ ძველი პოლიტიკური რეჟიმის დასაშლათ. იმ დროის ბურჟუაზიის წარმომადგენელი — იმ ბურჟუაზიის, რომელსაც ეჭირა ბირჟის საბელი — ეუბნებოდნენ გვირგვინოსანთ: მოგცემთ ფულს, თუ დაკმაყოფილებთ ჩვენ პოლიტიკურ მოთხოვნილებათ, თუ არა და ერთ სუსაც (გროშს) ვერ მიიღებთო“. პროგრესისტების მხრიდან პ. ჟანსონმა მიმართა მემარჯვენეთ: დღევანდელი ჩვენი მთავრობა უკანონოა, მას არა აქვს უფლება განაგებდეს ქვეყანას, რადგან არჩეულია „მრავალ-ხმოვანი“ სისტემით; ჯერ დავამყაროთ ს. თ. ს. უ. და მერე გამოჩნდება, თუ თქვენ ხალხის ნამდვილი წარმომადგენელი ხართ... ვანდერველდმა სრული ჭეშმარიტება თქვა: თუ ხალხს არ მიანიჭებთ მის კანონიერ უფლებას, არც ფული უნდა მოთხოვოთ; ამიტომ არ მოგცემთ საშუალებას ბიუჯეტი განიხილოთ“. ამგვარათ პროგრესისტები მიემხრნენ სოციალისტებს, ხოლო ლიბერალები კი გადგნენ განზე და ლულულდებდნენ: მართალია, ჩვენც მომხრე ვართ ს. თ. ს. უ-ის, მარა უკიდურეს მემარცხენეთა ამხანაგობა მაინც ხელს არ მოგვცემს, რადგან ისინი რევოლიუციონურ კილოზე იწყებენ ლაპარაკსო. ვუსტმაც გადასძახა თავის მეგობრებს: მკიდროთ შემოკრებით მთავრობის გარშემო, რომ სათანადო ძლიერებით გაეუმკლავდეთ უკიდურეს მემარცხენეთა რევოლიუციონურ განზრახვებსო.

დაბოლოს პარლამენტმა მაინც დაადგინა, რომ ბიუჯეტის შემდეგ განხილულ იქმნას კითხვა საარჩევნო რეფორმის შესახებ, სახელდობრ ის წინადადება, რომელიც ითხოვს, რომ ს. თ. ს. უ. შემოღებულ იქმნას ადგილობრივ თვითმართველობის (საკომუნალო, სამუნიციპალიტეტო და საგუბერნიო) არჩევნებისათვის. ეს წინადადება კი ხანია, რაც სოციალისტებმა შეიტანეს პარლამენტში, მარა დღემდის მძიმეთ ინახებოდა დავთრების საკუქნაოში და ალბათ კიდევ დიდხანს დარჩებოდა იქ, თუ არა ენერგიული მეკადინეობა მემარცხენე დეპუტატების. მოხსენებულ საპარლამენტო კამათისა და ამ დადგენილების მიღების შემდეგ სოციალისტ დეპუტატებმა მოახდინეს მიტინგები, სადაც აცხადებდნენ, რომ უკეთუ იმათი მოთხოვნილება საარჩევნო რეფორმის გამო ამ ხელათაც უარყოფილი იქნება, ისინი გამართავენ საპარლამენტო ობსტრუქციას, მოითხოვენ კონსტიტუციის გადასინჯვას და მაშინ საჭირო იქნება, რომ დეპუტატებს მხარი დაუჭიროს ხალხმა, რომ ხალხი ქუჩაში გამოვიდეს და სხ. ორატორებს ყველგან აღტაცებით ვგებებოდნენ და პირდებოდნენ თავ-გამოდებულ ბრძოლას. ამგვარათ, მოძრაობა საარჩევნო რეფორმისათვის დაუტყობლათ წარმოებს და, რაც დრო მიდის, იმდენათ უფრო იზრდება. ისე კვირა არ გაივლის, რომ ბელგიის ყველა კუთხეში მიტინგები და მანიფესტაციები არ მოხდეს. ეს მოძრაობა, რასაკვირველია, არ გათავდება, სანამ არ გაიმარჯვებს

ის საქმე, რომლისათვისაც იგი სწარმოებს. „როგორც ძველი რომაელი — შესძახა ამას წინათ პარლამენტში ვანდერველდმა — დაქინებით გაიძახოდნენ «კარტუზიანე მონაქვნი უნდა დაინგრესო», ისე ჩვენც არ მოვისვენებთ და არ დაეცბრებით, სანამ არ განხორციელდება ს. თ. ს. უ.“ ხოლო სახელდობრ როდის განხორციელდება ეს უკანასკნელი, ამის გამოცნობა ძნელია. ის კი ცხადია, რომ კითხვა უფრო მალე გადაწყდებოდა, რომ ლიბერალური პარტია გამოსულიყო ორჭოფი მდგომარეობიდან და ამკარათ მხარი დაეჭირა მემარცხნ თა პარტიისათვის. მართალია, არიან ამგვარი ტაქტიკის მოხრე ლიბერალები. მაგ., დეკემბრის დამღვეს ქ. მონსში სტუდენტობის ინიციატივით მომხდარ მანიფესტაციაზე და მიტინგზე — სადაც დაესწრო სხვათა შორის 2000-მდე ლიბერალი სტუდენტი — ერთმა ლიბერალების ორატორმა (დიუფრანი) მუდარით მიმართა ლიბერალებს შეერთებულიყვენ ს. თ. ს. უ-ს მოსაპოვებლათ, რომ ერთსულობა ჩამოეგდოთ თავიანთ შორის და შეთანხმებულიყვენ სოციალისტურ პარტიასთან; «კოლექტივიზმიო — თქვა მან — ჯერ შორს არის, და კლერიკალიზმი კი დღესვე სულს გვიხუთავს; თქვენი საქმეა, ლიბერალებო, ამ საზიზღარი სულთა-მხუთავის თავიდან მოშორება და ამისათვის კი საჭიროა მთელი დემოკრატიის (ლიბერალურ, პროგრესულ, სოციალისტური) შეერთება». — თავისთავათ ცხადია, რომ აქ ლაპარაკია მხოლოდ დროებით შეერთება-შეთანხმებაზე, განსაზღვრული მიზნის (საარჩევნო რეფორმის) მისაღწევათ — მაგრამ ამ აზრისა ცოტანი არიან მეტი ნაწილი ლიბერალებისა კი უფრო დარბაისლურათ მსჯელობს. ჩვენა — ამბობენ ესენი — პრინციპიალურათ მომხრე ვართ ს. თ. ს. უ.-ს მაგრამ სოციალისტებს მაინც ვერ გავუაშხანავდებით, რადგან მათ აზრათა აქვთ მიმართონ ხალხის ამბოხებას, შეიძლება სისხლის ღვრას, ერთი სიტყვით რევოლიუციონურ ზომებს, რაც — ლიბერალებისათვე სიტყვით ერთათ ერთი საშუალებაა დღეს რეფორმის განსახორციელებლათ ვინაიღგან პარლამენტში უმრავლესობა რეფორმის წინააღმდეგია; ჩვენ კი მშვიდობიანი პროგრესის მეგობრები ვართო. რევოლიუციის საფთხენი, ამ შემთხვევაში, რასაკვირველია უბრალო სიტყვის მასალაა. მაგ. როცა, წარსულ ზაფხულში პროგრესისტებმა და სოციალისტებმა პარლამენტში შეიტანეს წინადადება მომხდარიყო რეფერენდუმი, შეკითხებოდნენ თვითონ ხალხს სურდა თუ არა მას ს. თ. ს. უ.-ის განხორციელება, ლიბერალებმა დიდი წინააღმდეგობა გამოაცხადეს: რეფერენდუმი არ გვიწერია კონსტიტუციაში, იგი ეწინააღმდეგება წარმომადგენლობის პრინციპსო; თუ კი პირდაპირ ხალხი იკანონმდებლებს, მაშინ ჩვენ რილას მოხელენი ვიქნებით პარლამენტშიო და სხ. ერთი სიტყვით, მათ კლერიკალებთან ერთათ უარყვეს რეფერენდუმი, თუმცა ეს არავითარ რევოლიუციას არ წარმოადგენს და პირ იქით ძალიან მშვიდობიანი ზომაა გამწვავებულ საკანონმდებლო საკითხის გადასაწყვეტათ.

ნამდვილი მიზეზი იმის რომ ლიბერალები უკან იწყვენ უფრო ღრმათ იმალება. საქმე ის არის, რომ მათ კარგათ ესმით თუ რა მნიშვნელობა ექნება ს. თ. ს. უ.-ს შემოღებას. ამას წინათ, როცა პარიზის ერთი ჟურნალის (La Revue) რედაქტორთაგანი (Retté) შეეკითხა რედაქციის მინდობილობით — ბელგიის სხვა-და-სხვა პოლიტი-

კურ მოღვაწეთ, თუ რა აზრისა არიან მოხსენებულ სა-
 რჩევნო რეფორმის შესახებ, მინისტრთა კაბინეტის თავ-
 მჯდომარემ, სმეტ დენიერმა შემდეგი უპასუხა: «ს. თ.
 ს. უ. რომ განხორციელდეს ჩვენში, ამით დიდ სამრე-
 წველო ცენტრებში ისარგებლებენ პოლიტიკოსები და
 ავტორიტეტები, რათა უპირატესობა დარჩეს მუშათა კლასს.
 ეს იქნება ქვეყნის დაღუპვა». მინისტრის სიტყვები
 ნათლათ ამჟღავნებს საზოგადოთ, მთელი ბურჟუაზიის
 გულის საიდუმლოებას და კერძოთ ლიბერალებისას. თუ-
 მცა ს. თ. ს. უ. მათ ბურჟუაზულ „ქვეყნის დაღუპვას“
 უჭადის, ლიბერალები მაინც ვერა ბედავენ ამ რეფორმის
 წინააღმდეგ აშკარათ ამხედრებას, რადგან იციან, რომ იგი
 დღეს თუ ხვალ მაინც განხორციელდება და თუ ისინი
 პირდაპირ წინ გადაელობებიან ხალხის კატეგორიულ, და-
 ბეჯითებულ მოთხოვნებს, მაშინ მათი დაღუპვა იქ-
 ნება უფრო სასტიკი და შეუბრალებელი. ხოლო ს. თ.
 ს. უ. რომ აუცილებლათ განხორციელდება, ეს იციან
 არა მარტო ლიბერალებმა, ეს არ შეადგენს საიდუმლო-
 ებას თვით კლერიკალებისთვისაც. ვლესტა პარიჟის ზემო-
 ხსენებულ ჟურნალს უპასუხა იგივე, რაც მინისტრმა და
 სხვათა შორის დასძინა: „რაც ღრო მიდის, იმდენი უფ-
 რო მეტი საბუთი გვეძლევა ვიფიქროთ, რომ გამხედვად
 მხურვალეთ მებრძოლ პარტიის (ე. ი. სოციალისტური
 პარტიის) მეოხებით ს. თ. ს. უ. განხორციელდება ყვე-
 ლგან... რაკი საქმე ასე ცხადია, ლიბერალებს—ჩვენ
 ვლასარაკობთ ზომიერ ლიბერალებზე, ეგრეთ წოდებულ
 დოქტრინიორებზე—ის და დარჩენიათ, რომ მიემხრონ
 თვის მტერ-მოყვარე კლერიკალებს, აშკარათ თუ არა ფა-
 რულათ მაინც, და იხმარონ ყოველი საშუალება, რომ
 დაავიანონ მაინც რეფორმის განხორციელება. ერთი სი-
 ტყვით, იმოქმედონ ისე, რომ არც მწვადი დაწვან და
 არც შამფური. დღეს ამაზე შორს ველარ მიდის, ოდეს-
 ლაც სახელოვანი ლიბერალიზმი.

ლ. ღ.

(დასასრული იქნება)

სიტყვაკაზმული მწერლობა 1901 წელს.

(შემდეგი. - იხ. № 3).

გასული წლის განმავლობაში „ივერია“-ს არ მოუ-
 ცია არც ერთი სახელოვნო ორიგინალური ნაწარმოები,
 რომელიც რაიმე მხრით ყურადღების ღირსი იყოს. იგივე
 ძველი თემები, იმავე სიყვარულის უხვიროთ გადაღქვა,
 აი ერთათ ერთი შინაარსი ყველა იმ პატარა მოთხრობე-
 ბისა, რომლებიც „ივერია“-ში დაიბეჭდდნ. აქ იყო ე.
 მ-შვილის რამოდენიმე მოთხრობა, რომელთა შორისაც
 „ვანის გავეყარე, ვუის შევეყარე“ საუკეთესოა. ავტორი
 აქ ხატავს სოფლის ეკონომიურათ დაქვეითებას და ჩარ-
 ჩების ბატონობას; ამგვარი შინაარსის მოთხრობები ავ-
 ტორს წინეთაც ქონია ივერიაში, ახლა კი ავტორი ისევ
 ძველ ამბებს იხეორებს ახალის სახით. ჩვენ წინეთაც აღ-
 ვნიშნეთ და ახლაც ვიმეორებთ, რომ ე. მ-შვილს და-
 კვირვების ნიჭი აქვს, თუმცა სუსტი, ფანტაზია კი სრუ-
 ლებით არავითარი; მას შეუძლია ცხოვრებიდან ბევრი სა-
 ყურადღებო ფაქტებს ამოღება, მაგრამ თუ სულ ერთსა
 და იმავე წერტილს მიაჩერდა და ერთი და იგივე ფაქტე-
 ბი იმეორა, მისი სუსტი ნიჭი არააოებათ იქცევა.

თითქმის იგივე უნდა ვთქვათ «ცნობის ფურცელ»-

ზედაც, სადაც მთელი წლის განმავლობაში ბ. ნ. არავის-
 პირელის „თვალ-ცრემლიანი გარეთ გამოვიდნა“ სა და ბ. ნ.
 ა. ცაგარლის „სასცენო სურათებ“-ს გარდა ყურადღების
 ღირსი არც ერთი სახელოვნო ნაწარმოები არა ყოფილა,
 თავის პატარა ეტიუდში ავტორმა უბრალოთ და მკაფი-
 ოთ დაგვიხატა ურწმუნო დათიკოს სულიერი მდგომარე-
 ობა აღფრთოვანებულ მორწმუნეთა შორის. ერთის მხრით
 დგას დათიკო, რომელსაც ყოველგვარი სარწმუნოებრივი
 რწმენა დაკარგვია; მეორე მხრით დგას ხალხი, რომელ-
 საც ღრმა რწმენა უღვივის გულში, ამ რწმენით გამხნე-
 ვებული ის ყოველგვარ შუუხარებას იფიწყებს, მხოლოთ
 მხიარულებას უღებს თავის არსებას და აღფრთოვანებუ-
 ლი ვგებება ბედნიერ დღეს; ყველას სახეზე მხიარულება,
 კმაყოფილება, ბედნიერება არის აღბეჭდილი, მხოლოთ
 დათიკოა მათ შორის სრულებით მეტი, ურწმუნო დათი-
 კო; მას უნდა სხვებივით მხიარულებას, სიხარულსა და
 ნეტარებას გრძობდეს ამ წაშს, მაგრამ ამისათვის საჭი-
 როა რწმენა, რომელსაც მისი გონება სრულებით უარ-
 ყოფს. დათიკოს წყურია კმაყოფილება, ბედნიერება, მა-
 რამ ყოველივე ამის მოპოება რწმენის გარეშე მისთვის
 შეუძლებელია. დათიკოს სულიერი მდგომარეობის განხი-
 ლვა ორ საყურადღებო კითხვას აყენებს მკითხველის წი-
 ნაშე: რამდენათ საჭიროა აღმინისათვის სარწმუნოებრი-
 ვი რწმენა და შესაძლებელია თუ არა ასეთი რწმენის გა-
 რეშე საკუთარი კმაყოფილება და ბედნიერება? განვითა-
 რების უმდაბლეს საფეხურზე აღმინისათვისა და მისი
 კმაყოფილებისათვის სარწმუნოებრივი რწმენა არავითარ
 საჭიროებას არ წარმოადგენს, მაგრამ დღევანდელ საზო-
 გადობას თუ ავიღებთ, დავინახავთ, რომ რწმენისათვის
 აუცილებელ პირობებს წარმოადგენენ: ან უმეცრება, ან
 ხასიათის სისუსტე, ან საკუთარი ეგოიზმი. სწორეთ უკა-
 ნასცენო მიზეზი არის დათიკოს სულიერი სიმშვიდის
 დამრღვევი. რა ვუყოთ რომ ცხოვრება საუკუნო არ არის?
 ამ ქვეყანაზედაც იმდენი რამ არის საკეთებელი, რომ ვი-
 საც თავისი საკუთარი თავისა და სიცოცხლისადმი სიყვა-
 რული ყოველისფერზე ძლიერათ არა აქვს გამჯდარი გო-
 ნებაში, ის, ათასი ურწმუნოც იყოს, სულიერ სიმშვიდეს
 არასოდეს არ დაჰკარგავს. სხვა რომ ყოფილიყო იმპირ-
 თა შორის, რომელთა რწმენამაც დათიკოს მათი ბედი
 ანატრებია, მათ კი არ შენატრებდა, უფრო შეიბრალებ-
 ბდა, რადგანაც ის, ვინც ქეშმარიტების შუქს მოკლებუ-
 ლია და ილლიუზიით ცხოვრობს, სიბრალოულის ღირსია,
 ათასი საამოც იყოს ეს ილლიუზია. საკვირველია სწორეთ:
 სულ რაღაც ორმოცი წელი ძლივსა ვცხოვრობთ სალი
 ცხოვრებით, ამ მოკლე დროსაც მარტო საკუთარ კუქს
 ვანდამებთ და ამავე დროს კიდევ საუკუნო ცხოვრებას
 შევთხოვთ რისთვის, საუკუნო მუქთახორობისათვის?!

თავის „სასცენო სურათებ“-ში ბ. ნ. ცაგარელს ზნე-
 თბრივი აზრი აქვს გატარებული. ზნეობის ქადაგება ავ-
 ტორმა «ცისარტყელა»-ში დაიწყო. იქ ის სასტიკათ ჰკი-
 ცხადეა უკანონო შვილების ყოლას, მაგრამ ავტორი შე-
 ცდარ გზას ადგა: შვილიერება ისეთი აქტია, სადაც ზნე-
 ობრივ საზომს არავითარი ალაგი არა აქვს, უკანონო და
 კანონიერი—ეს ამ შემთხვევაში მხოლოთ საზოგადოების
 გაგონილია და ქალი კი არ არის გასაკიცხი უკანონო
 შვილისათვის, გასაკიცხია ის საზოგადოება რომელიც აღა-
 მინებს ორ ნაწილათ ყოფს: კანონიერებათ და უკანონ-

ნოთ. უკანასკნელ სცენებში ავტორის გზა ქვემარტივია და მისი მსჯავრი სრულებით სამართლიანია ავტორს აქ გამოყვანილი ყავს განათლებული სიკო, რომლისთვისაც არაფერი წმინდა არ არსებობს, გარდა ფულისა; ფულის გულისათვის ის ყოველგვარ სისამაგლეს ჩადის, საყვარელ ქალს, რომელიც მას ენდო, თავს ანებებს, ირთავს ფულის გულისათვის მეორეს, რომელთანაც არავითარი საყვარული არ აკავშირებს. თუ უზნეობაა ასეთი საქციელი, არა ნაკლები უზნეობაა სიკოს მიერ შემდეგი თავის მართლება იმ ქალის წინაშე, რომელმაც მას მთელი თავისი არსება, თავისი პატრონება მიანდო.

სიკო. მართალია, ჩემი ცოლის შერთვის მიზანი ანგარება იყო, მაგრამ ამ ანგარებას ის გასამართლებელი საბუთი ჰქონდა, რომ უზრუნველ ვყოფილი ჩვენს ცხოვრებას.

მინა დო რა. ვის ჩვენ ცხოვრებას?

სიკო. ჩემსა და შენს ცხოვრებას.

მინა დო რა. ცოლი?

სიკო. ცოლი ჩვენთან იქნებოდა; მაგრამ ჩვენ ის არასფერს დავკვივლიდა. აი სწორედ ამგვარი ქალი ამოვიჩიე.

შეუძლებელია, რომ ადამიანი ამაზე უფრო დაეცეს ზნეობრივად. თუ ერთის მხრით ავტორმა დაგვიჩაბა განათლებული, მაგრამ უზნეო ადამიანი, მეორეს მხრით მან წარმოგვიდგინა ისეთი პირნი, რომლებსაც არავითარი განათლება არ მიუღიათ, მაგრამ პატრონება და ზნეობა კი შეუძენვენიან ცხოვრებაში. უზნეობა, რაშიც უნდა იხატებოდეს ის, დევნის ღირსია, მაგრამ ავტორი ცხადათ გვიმტკიცებს, რომ სულ ზმირათ განათლება უძღურია უზნეობის ასალაგმავათ; უზნეობას თვით საზოგადოება უნდა დევნიდეს; დღეს კი ამას ვერა ვხედავთ სამწუხაროთ; თვით ცხოვრება უნდა იყოს ისე მოწყობილი, რომ ადამიანს უზნეობისაკენ თავისუფალი გზა არა ჰქონდეს დათმობილი, დღეს კი ამის წინააღმდეგ ვხედავთ. საკუთარი ბუნება ვერ აამაღლებს ადამიანს, თუ თვით ცხოვრებამ არ აამაღლა ის. უმთავრესი საზრუნავი დღეს პიროვნება კი არ არის, თვით ცხოვრებაა, უზნეობის უმთავრესი მიზეზი თვით ცხოვრებაშია და არა პიროვნებაში, ამიტომაც საჭიროა ბრძოლა ცხოვრების არსებულ პირობებთან და არა პიროვნებასთან. ამაღლეთ ცხოვრება და მაშინ პიროვნებაც ამაღლდება.

წარსული წელი მდიდარი იყო სიტყვაკაზმული გამოცემებითაც: გამოვიდა ლექსები გრ. აბაშიძისა, ი. ევდოშვილისა და ს. ქვარიანისა, დაიბეჭდა ქ. აზიანის „ფული და ხარისხი“, «ქკუისა მქირს» ცაგარლისა, „დედა-კაცმა აგვრია“ ნახუტრიშვილისა და სხვ. ჩვენ არა ერთხელ გამოგვითქვამს ის აზრი, რომ უმთავრესი პოეზიაში აზრია, გარეგან ფორმას კი ხელშემწყობი მნიშვნელობა აქვს, თუ შეიძლება ასე ითქვას. ორ იმგვარ ნაწარმოებში, რომელთაგან პირველის იდეა სუსტია ან უმნიშვნელო, გარეგანი ფორმა კი საუცხოვო, მეორეში კი იდეა ორიგინალურია და ძლიერი, გარეგანი ფორმა კი სუსტი, ამ უკანასკნელს ჩვენ ყოველთვის მაღლა დავაყენებთ პირველზე. თუ მივმართავთ ბ-ნი გრ. აბაშიძის ლექსებს, დავინახავთ, რომ პოეზია ფორმისა საუცხოვოა, რაც შეეხება იდეას, ის არაფერს საყურადღებოს არ წარმოადგენს თანამედროვე მკითხველისათვის. ყოველი ხელოვანისათვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს, რომ მისი გრძნობა მკითხველის გრძნობაც იყოს, მისი ფიქრი მკითხველის ფიქრიც. თუ პოეტი იმეორებს მას, რასაც

საზოგადოებრივი გრძნობა და აზრი უკვე გაცილებია, ია ნიქის პატრონიც უნდა იყოს ის, სრულებით უმნიშვნელოთ ჩაივლის. ბუნებას ბ-ნი გრ. აბაშიძის პოეტის ნიქი ურგუნებია, მაგრამ თვით ცხოვრებას არ ჩაუყენებია ეს ნიქა იმგვარ პირობებში, რომ ის რიგინათ განვითხრებულყო. იმის მაგიერათ რომ პოეტი (ზოგჯერ მის თავში ჩამდგარიყო და მკითხველის გონება აემუშავებია, გრძნობანი აემალი და ერთიცა და მეორეც წინ, მომავლისაკენ მიემართა, პოეტს უყურადღებოთ დარჩა აწმყო; განვლილი დროის ფიქრსა და გრძნობებს დაუბრუნდა და დაიწყო იმის გამოვრება, რაც აღ. ქავჭავაძის, გრ. ორბელიანისა და მამია გურიელის პოეზიაშია. სულ სხვა სურათს წარმოადგენს ბ-ნი ევდოშვილის პოეზია; გარეგანი ფორმა ალაგ-ალაგ სუსტია, მოუხეშავი, მაგრამ სამაგიეროთ პოეტის ფიქრი და გრძნობანი აწმყოს ეკუთვნის და არა წარსულს, ის გამომხატველია მკითხველთა. ერთი ნაწილის მიანც, ფიქრისა და გრძნობისა; ის ჰკიცხავს გულწრფელათ ყოველივეს, რაც კი თანამედროვე ცხოვრებაში გაკიცხვის ღირსათ მიანჩია, უთითებს მკითხველს მელანოლიურის ხმით დღევანდელ სოციალურ უსამართლობაზე. მუდამ მომავლისაკენ იხედება, მისი იდეალი სიმპატიურია და ამიტომ იმ პოეტთა შორის, რომლებიც უკანასკნელ დროს გამოვიდნენ სამწერლო ასპარეზზე და ევდოშვილი საპატიო ადგილს დაიჭერს.

შესაძლებელია პოეზიაში აზრიც კარგი იყოს და ფორმაც, მაგრამ მიუხედავად ამისა ასეთ პოეზიას მაინც მნიშვნელობა არა ჰქონდეს: საქმე ისაა, რომ აზრი დროის შესაფერი იყოს, და არა გაცვეთილი, ის მკითხველის გულსა და გონებას რასმე ახალს აძლევდეს და არ ეწვედეს ისეთ ფიქრსა და გრძნობის, რაც ცხოვრებას დიდი ხანია ქვემარტივებთ უღიარებია. ძმობა და სიყვარული რომ კარგი აზრია და უტყუარი ქვემარტივება, ამას არც ერთი ნაარმალოური ადამიანი არ უარყოფს, მაგრამ ვინმემ რომ მიყოს ხელი დღეს პათეთიური ლექსების წერას ძმობაზე და სიყვარულზე, ის ძნელათ თუ ვისმეზე მოახდენს შთაბეჭდილებას, სწორეთ ამიტომ ვერახდენს მკითხველზე ვერავითარ შთაბეჭდილებას ბ-ნი ქვარიანის პოეზიის ერთი ნაწილი: აქ ავტორის აზრები, მისი მისწრაფებანი სიმპატიურია, მაგრამ ამავე დროს იმდენათ შესისხლობორცხული და ცხადი უმეტესობისათვის რომ მათი ხელახლა გადაღებულა უქმათ დროს დაკარგვას. მეორე ნაწილში ავტორს აზრებიც დროის შესაფერი აქვს, გრძნობანიც ყოველი თანამედროვე მკითხველისათვის სიმპატიური, მაგრამ მიუხედავად ამისა ვერც ეს ნაწილი ახდენს მკითხველზე ვერავითარ შთაბეჭდილებას. რა არის ამის მიზეზი? ის, რომ ბ-ნი ქვარიანი პოეტი არ არის: მასა აქვს მხოლოთ ნიქი წაკითხული პოეზიის შთაბეჭდილებით იმავე თემაზე რითმიანი პროზა დაწეროს; ბ-ნი ქვარიანის ზოგიერთ ლექსებს რომ კითხულობთ, იდეაც სიმპატიურია, ფორმაც რიგინი, მაგრამ ისინი არა თუ შთაბეჭდილებას ვერ ახდენენ თქვენზე, ასე გგონიათ, თითქოს საყინულეში ჩამაგდესო, ავტორის გრძნობა თქვენს გულს სრულებით ვერა წვდება. მხოლოთ ის მწერალი პოეტი, რომლის გულწრფელათ გამოხატულ ფიქრსა და გრძნობას შეუძლია იმგვარივე ძლიერება და თვისების გრძნობა და ფიქრი აღძრას მკითხველში, პოეტის ყოველი აზრი უპირველესათ გულს უნდა ატოკებდეს, ბ-ნი

ქვარიანის ნიჭი კი ამ თვისებებს მოკლებულია და ამიტომაც მისი პოეზია ჩვენ არ მიგვაჩნია პოეზიით, ზოგიერთ ლექსებში გატარებულ აზრებსა და მისწრაფებათ კ სულითა და გულით თანაფუერძნობთ.

ქ-ნი აზიანის, ბ-ნი ცაგარლისა და ნახუცრიშვილის პიესები ერთ წიგნათ გამოვიდენ «ცხოვრების სარკე»-ს სათაურით. ბ-ნი ცაგარლის „ქკუსისა მჭირს“ საუცხოვო ვოდევილია; თუმცა ცხოვრებაში ძვირათ მოიპოვება ისეთი ბოქაული, როგორც ავტორსა ყაფს დახატული და შეუძლებლათა მიგვაჩნია, რომ ტასოსთანა ქალმა ასე მორჩილათ აიკონოს გრიქულას ლოშნა, მაგრამ ვოდევილს დიდი ბუნებრიობა და ფაქტების ლოლიკა არ მოეთხოვება, რადგანაც მისი მიზანი უმთავრესათ გულუბრყვილო სიცილია. „ქკუსისა მჭირს“ ამ გვარ მიზანს უნაკლებლოთ შეეფერება და სასურველია, რომ ის საპატო აღვილს დაიჭიდეს ჩვენი ვოდევილების რეპერტუარში ბ-ნი ნახუცრიშვილის „დედაკაცმა ავგრია“ იმავე თემას შეეხება, როგორსაც ბ-ნი სიკოს „სოფელში“ რომელიც მოამბეში დაიბეჭდა: ეს თემა სოფლის მოხელეთა თვითნებობა და ძალმომრეობა. თუ «სოფელში» სუსტ სახელოვნო ნაწარმოებს წარმოადგენს, სამაგიეროთ ბ-ნი ნახუცრიშვილის ცოცხლათა და სინამდვილითა აქვს დახატული რამდენიმე ფაქტი სასოფლო სასამართლოსა და მამასახლისის მოქმედებიდან. უმთავრესი ნაკლი ამ სცენებისა ის არის, რომ ავტორს მეტათ გაუჭიანურებია; ნახევრათაც რომ შეემოკლებია ავტორს, მაშინ თავიდან აიცილებდა იმ ერთფეროვანებას, რაც ასე ღალავს მკითხველს ამ სცენების კითხვის დროს და ამით მათი სახელოვნო ღირსებაც მოიგებდა. კანონთა დებულებით სოფლის საქმეებს გარეშე მთავრობის გარდა განაგებს სოფლის ყრილობა, სოფლის სასამართლო და მამასახლისი. თუმცა ამგვარი თვითმართველობა პრინციპიალურათ ფრიად საჭირო და სასარგებლოა, მაგრამ იმეგარ გონებრივ პირობებში რომლებშიაც ჩვენი სოფელი იმყოფება, ხშირათ მაზარალებელია; სულ ხშირათ მამასახლისი და სოფლის მოსამართლე გლეხები ანუ „სულიები“ წერაკითხვის ცოდნას მოკლებული არიან, ამით სარგებლობს მწერალი და ათასგვარ უკანონობას ჩადის; სულ ხშირათ სოფელში მდიდარ გლეხს გინდ სხვა ეინმის ისეთი გავლენა აქვს მამასახლისისა და მოსამართლეებზე, რომ როგორც უნდათ ისე ამოქმედებენ მათ; ხშირათ გაუნათლებელი მამასახლისი და მოსამართლენი ზნეობითაც იმდენათ დაცემული არიან, რომ გამართლება-გამტყუნება გინდ საქმის მოგება-წაგება ერთი აბაზის არაყზეა დამოკიდებული. ამიტომ ვერავითარი სასარგებლო დაწესებულება ვერ იმოქმედებს იქ, სადაც უმეცრება და ზნეობრივი სიღატაკე მეფობს. თვითმართველობა კი არ არის სოფლისათვის საზარალო, მაზარალებელია ის გონებრივი სიბნელე, რომელსაც ჩვენი სოფელი მოუკავს. იქ, სადაც უმეცრება გონიერებას ქარბობს, ზნეობას უზნეობა. — ვერავითარი სასარგებლო დაწესებულება თავის თავათ ნაყოფს ვერ მოიტანს. ვაავრცელებთ ხალხში განათლება, ამაღლებთ ის ზნეობრივათა და გონებრივათ იმდენათ, რომ თვითონ დაინახოს და შეიკნოს საკუთარი ინტერესები, თვითონ გაარჩიოს კარგი ავისაგან და მაშინ ის თვითონ უბატონებს თავის თავს. აღნიშნული აზრის საუკეთესო დამტკიცებას წარმოადგენს ბ-ნი ნახუცრიშვილის სცენები

და სიკოს „სოფელში“. თქვენ აქ ხედავთ უმეცარ მოსამართლეებს, უმეცარსა და უზნეო მამასახლისს, რომელსა სამართალიც იქით არის, საიდანაც ქრთამს მოკლენს აკარგ საილს; თქვენ აქ ხედავთ სოფლის ჩარჩს, რომელიც თაიისი ჯიბით სამართალს ყიდულობს, თქვენ აქ ხედავთ მწირაოს, რომელიც არა თუ თვითონ იღებს ქრთამებს, მამასახლისისა და მოსამართლეებსაც აქიგებს ქრთამის აძალგებათ და დიდ უკანონობათ მიაჩნია, როცა მკითხის აღება შეიძლება და ნაიღებს კი ჯივრდებიან. მოსამართლეებიცა და მამასახლისის მთელი გონებრივი და ზნეობრივი სიღატაკე საუცხოვოთ არის დახატული «დედაკაცმა ავგრია»-ში, რომელიც ამკარათ უთვალისწინებს მკითხველს თუ რა შეადგენს ჩვენი სოფლისათვის ერთ უმთავრეს საჭიროებას, განათლება, განათლება და ისევე განათლება, აი რა შეადგენს უმთავრეს პირობას, ურთმლისოთაც სოფლის ცხოვრების რიგანათ წამართვა ყოველათ შეუძლებელია.

... გამართული.
(შემდეგი იქნება).

ქურნალ-გაზეთებიდან.

გაზეთ „გრაჟდანიის“ რედაქტორმა თ. მეშჩერსკიმ ამ დღეებში იდღისასწაულა თავისი გაზეთის 30 წლის თავი. ამ დღესასწაულის გამო მან მიმართა წერილით თავად-აზნაურობას და შეთხოვა თანაგრძნობა და ყურადღება გაზ. „გრაჟდანიის-დმი“, ვინაიდან 30 წლის განმავლობაში, წერდა თავ. მეშჩერსკი, მე ჩემი გაზეთით მუდამ დარაჯათ იღვდექ რუსეთის თავად-აზნაურობის ინტერესებს და ვზრუნავდი მათ კითილდებობისა და წარმატებისათვის. ხმა მისი არ დარჩა უდაბნოსა შინა მლაღლებლათ და რამდენმამე თავადმა ვასცა მას პასუხი, ხოლო პასუხი არა სასურველი და სასიამოვნო თვით თ. მეშჩერსკისათვის. მოვიყვანთ აქ ღია წერილს ტამბოვის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის ვ. პეტროვო-სოლოგოვიცისას, რომელიც დაიბეჭდა „რუსსკ. ვედ.“-ში:

აღნისსკო რა ოცდაათი წლის მოღვაწეობას თქვენა გაჩუბისას, წერს ვ. პ. — სოლოგოვიცი, თქვენ მწარგო გუდებთ თავად-აზნაურობის თქვენდამი უუყრადღებობას და თანუგმობობას. მაგრამ, ვერც კი მიმსჯადრხანთ, რომ ამ სიტუკებით თქვენ დიდ ჭკბას უძღვებით თავად-აზნაურობას. მითლაც და თუ რუსეთის თავად-აზნაურობა უუჭრს ან ათსოკებდა თქვენ მიერ გამოთქმულ აზრებს და შესადგუებას, ეს იმას ნაშნავს, რომ იგი მტკიცეო და შეუჭრუჯათ დაადგა იმ გზას, რომელიც უჭრეს და გაუჭრეს მას მესამოცე წლების რეიგომამ. ეს ნაშნავს იმას, რომ მაუსეჯათ იმ რეაქციონული აზრებისა, რომელსაც თქვენ ქადაგებდით ოცდაათი წლის განმავლობაში, რუსეთის თავად-აზნაურობა ან ასრდა იმ მიწწაბებს, რომელიც აურთებს მას დახანხენ წოდებებთან გასათხანწოდებათ, რაც შეადგენს ვრთის უაღრეს პირობას, სხელმწიფოთს წინასჯლისას და წამტუბისას: ასე გზასე. თქვენ ძლიერა სცდებთ, რომელსაც უკაიენებთ რუსეთის თავად-აზნაურობას თანუგმობობას. ან! ის აზამც თუ ან თანაგიგმობობათ თქვენ, არამედ, ვინ იქათ, ზისღითიყო იგი აღსავსე თქვენდამი. თქვენა ქებათა ქება სავსე მოკიდებულ წესებისადმი, თქვენთ თანაგრძნობა, რომლებსა და აღმინისტრატულ თვით-

ნუბობისადმი, თქვენ მიერ დაგვი რუსულის თავდაზნა-
ურთა ვიწრო წოდებრივი ინტერესებისა, კმასხურებოდა
ამ წოდების სულიერ განვითარებას კი არა, როგორც
თქვენა გგონიათ, არამედ მის ქვენა კგოისტურ მისწრა-
ფებებს და ინტერესებს. თქვენმა ოცდა ათი წლის მო-
ღვაწეობამ, რომლის უნაყოფობაში თქვენ ასლა გამო-
ტყდით, უნდა დაგაწყინოთ, რომ ის აზრები, რომელ-
საც თქვენ დადებდით არ შეიქრის მეტე საუკუნის რე-
სუსის, მის იმედებს და მისწრაფებებს. ამიტომ ნურც
კლით ჩვენგან თანაგრძნობას! თანაგრძნობას, რომლის
იმედი მაინც კიდევ გქონიათ თქვენ დღეს. წაივითხვით
რა ამ წიკილს, და გადასჯაოთ რა ხელმეორეთ თქვენს
ოცდა ათის წლის უნაყოფო მოღვაწეობას, შეიძლება
თქვენ კვ შვიტი იმედიც გაგაქრეთ, და იქნება დასნებოთ
თავა იმ არა სანაქება მოღვაწეობას, თუნდ მისევეთ იმ
სწაზნასა, რომელათაც თქვენ მიმართეთ თა ად-ზნაუ-
რობას: „კობს გვიან მაინც, კიდრე არა დროსა“.

წარსულ წელს ბაქოს მილიონერების მილიონებს
კრიზისმა რამდენიმე მანათი მოაკლო. ამიტომ ისინი ლა-
ლადებენ მთავრობის წინაშე სხვა-და-სხვა შეღავათებზე,
რომელნიც კარგათ ახსიათებენ მათ სევეურ გაუმადლო-
ბას და დაბალ ღობის ურცხვით ხელის წამოკვრას. ნავ-
თის მწიბობებელთა ერთ კრებაზე მათ აღძრეს კითხვა
იმის შესახებ, რომ ხაზინამ ჩამოართვას სოფლის საზოგა-
დოებებს სახელმწიფო მიწები და გადაცეს ნავთის მწარ-
მოებელთ დიდ ვადიანი იჯარით. რითი ხელმძღვანელობ-
დენ შემოხსენებული ტუზები, როდესაც გლეხებს ართმევე-
დენ მათ საკუთრებას, ეს აშკარაა, მაგრამ იმავე კრებაზე
გამოჩნდა ერთი ღვთისნიერი, რომელმაც განუმარტა კრე-
ბას, თუ რამდენათ უსამართლოა ამ ნაირი კითხვის აღ-
ძერა და წამოყენება. როგორც გაზ. «თფ. ფ-ლი» წერს,
ეს ღვთისნიერი ვინმე ბ. ოგულევიჩი გამოდგა. მან გა-
ნუმარტა კრებას, რომ

„მიწების პატრონება (სენატის განმარტებით) თვით
გლეხები არიან, მათ უმეტეს რომ ისინი პატრონობდენ
ამ ნადელებს წინეთაც, კიდრე ხაზინა განაცხადებდა მათ
ზე თავის უფლებას. კითხვა გლეხების მიწების ჩამართმე-
ვაზე არც ისე სასურველია, როგორც ზოგაერთებს, გო-
ნიათ ვინაიდაც იგი არღვევს პრინციპს გლეხების სა-
კუთრებისას, ესეც არ იყოს ამისთანა გამაწიჭვა არა-
ფრით არ შეიძლება გამართლდეს და სამინჯელი უსამარ-
თლობა იქნება“.

სამშობლოს ცაზე.

„მოუწვეველი სტუმარი თათარზე უარესიაო“, რომ
იტყვიან, სწორეთ ჩემ მასანძლებს დაემართათ. ჩემმა
«სახალწლო ვიზიტობიამ» ერთობ ყველა გამინაწყენა.
ვისაც კი ვეწვიე, ყველამ ტუჩი ამიპრუწა, ვისაც მივულო-
ცე, ანუ უკეთ ვთქვა, შევეულოცე, ყველამ შუბლი შეი-
კრა. ერთი სიტყვით, ყველა გუნებაზე აირია. დაწყებუ-
ლი თფილისიდან ბათომამდე, ყოველი კაცი მემღურის.
მერე რა დავაშავე? რა და ის, რომ მე ჩემი მოვალეობა
შევესრულე, მივულოცე, მოვეულოცე, ეს დავაბერე, ის
შევატკბე გოზინაყით და სხვა არაფერი! და განა, ჩემი
ბრალია, რომ გოზინაყი ტკბილი არ გამოდგა? რა ვუყო,
რომ ემწარათ ის, რაც თვით მათ სულთან და გულთან

შეტკობილია, რა ვუყოთ რომ ვეწვიე იმას, ვინც არ
მიმელოდა! ზოგან გზამ მიმიტანა, ზოგან უცხოობამ
შემაბრუნა და ასე და ამგვართ ახალწლის რამე
გავათენე გარეთ მთვარე-ვარსკვლავების ქვეშ. რა ვიცო-
დი, რომ ეს წაწილი მთელ ინგლის-ტრანსვალის ომს
ამიტებდა, რა ვიცოდი, რომ მეორე დღეს ქუჩაზე გად-
მოეყუდებოდენ ზარბაზნები ჩემდა მომართული.

მაგრამ „რას მიქვიან პირადი მწუხარება“, როდესაც
ჩვენს „სამშობლოს ცაზე“ ახალწლიდან ახალი ვარსკვლა-
ვები გამოჩნდენ.

* *

აი თუნდა აიღეთ ჩვენი ქალები. სარწმუნო წყარო-
ებიდან შევიტყე, რომ ისინი ერთსულათ და ერთგულათ
შედგომიან სამშობლოსთვის ერთ ფრიად სასარგებ-
ლო საქმეს. მათ განუზრახავთ, დაარსონ თფილისში
ცენტრალური „სკლადი“ ქორებისა. ყოველ მათგანს გა-
დაუწყვეტია ამ საერთო საქმეს შეწიროს ბოხჩების კო-
ლექცია, რომელიც მათ აქნობაშდე ინით დაქონდათ.
უმთავრესი საწყობი ექნებათ ქართული თეატრის ფოიე-
ში, დანარჩენი განყოფილება გაიპართება ყოველ სახლის
ქვე ქვეშ, საცა კი ისინი შეფრინდებიან, აგრეთვე პროს-
პექტზე, სხვა-და-სხვა ბალ-ვეჩერინკებში, ვაზაფხულობით
სასეირნო ბაღებში და სხვაგან და სხვაგან. ყოველი ეს
განყოფილებანი ტელეფონით იქნებიან შეერთებულნი,
რომლის აპარატებთ ექნებათ საკუთარი ბაგე-ტუჩ-ლალი
და მავთულებათ კი «ე...ე...ე...ნა!» (ეს სიტყვა ჩემდ-
უნებურათ და ქალების სასიამოვნოთ ძლიერ გავრძელდა,
მიზეზი ისევე მათ ეცოდინებათ).

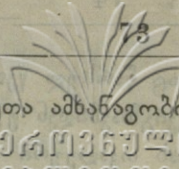
დარწმუნებული ვარ (და ვინ არ არის დარწმუნე-
ბული, ქალების ვარდ), დანარჩენი ჩვენი ქალაქ-დაბებიც
მიცემენ ხმას თფილისელ ბანოვანებს. მით უმეტეს, რომ
პაი ამხანაგობისა მუქათათ სამოწენელია ყოველგან, საცა
კი ორი ქალი მაინც მოიპოვება. ქუთაისის ბულვარი თა
ვის განყოფილებას შეუერთებს ამ ცენტრალურ „სკლადს“
ქუთაისის მომავალი გაზეთის საშუალებით. ოზურგეთს
რალა გაუქირდება, როდესაც იმისთანა «შუამავალი» ყავს
რომ ერთ დღეს, ერთსა და იმავე საათს, პარიჟშიაც სა-
დილობს (ლუბესთან ყოფილა მიწვეული), ქუთაისშიაც
და ბათომშიაც. სიღნაღი, თელავი და დუშეთი ხომ ეხ-
ლავე ულოცავენ თურმე ერთმანეთს: „თქვენო ლოტოს
ნობავ, ჩიქილა გაისწორეთ და ბოხჩა შეკარით, «სკლა-
დი» მოსულა ქალაქშიო“.

ერთი სიტყვით, როგორც ჩანს, ჩვენმა ქალებმა
გამოიღვიძეს და მართვისაც დაკრა ახალიმა დრომ, ახალ
მა ეამმა და ვაშა მათ თავგამოდებას, კარგათ დაიწყენ
1902 წელი, სამშობლო არ დაივიწყებს მათ სამსახურს

* *

მაგრამ ნუ გონიათ ჩვენს ქალებს, რომ მარტო ის
ნი ემსახურებიან სამშობლოს. მაშ ი. ფანცხაეა აღარ
ყოფილა რალა ქვეყანაზე! უკაცრაოთ, აბა ერთი გადა-
კითხეთ «ივერის» წარსული კვირის ოთხშაბათის ნომ-
რი. თქვენ იქ ისწავლით სიბრძნეს ბალავარისას, ენ-
გოლორისას და ვინ იცის, იქნება ლექსების წერაც და
წყაოთ! (მეტოქობა არ ვაუწიოთ კი გობეჩიას და ლასურ-
ძეს „მოგზაურისას“). მაშ, მაშ როგორ გგონიათ?! სკლ-
დი ათასნაირია! სკლადი შეიძლება იყოს ქორების ბო-
ჩებისა და „ხაოსისაც“, საიდანაც გამოდის ხოლმე „დ

მოუკიდებელი“, „დაკიდებული და ძირს ჩამოვარდნილი“, „ჩიორა“-„ნიორა“, კ. თუმანიშვილი და ამ ბოლო დროს ი. ფანცხავაც კი!

აბა ყური დაუგდეთ ამ უკანასკნელს! ის არჩევს ა. ჭავჭავაძის ლექსებს და ამბობს, რომ რადგანაც ენა მეტის მეტათ გაუგებარია, ამიტომ კარგი იქნება შევუდგინოთ ა. ჭავჭავაძის თხზულებას მეორე თხზულებაც, ანუ ეგრეთ წოდებული ლექსიკონი, ანუ გასაღები ჩიქორთულის ენისაო. კარგი და პატიოსანი! შრომა პირველს თითონვე უკისრია, უთარგმნია ზოგიერთი სიტყვები, და მოსალოდნელი იყო გვითარგმნიდა ქართულათ, ვინაიდან ა. ჭავჭავაძის ლექსებს ჩინეთის დედოფალი არა კითხულობს, მაგრამ ქართულის ასახსნელათ (ქართული კია?!), ქართული ვეღარ უბოვია და რუსულს დაქიდებია. ასე, რომ რომელი ქართველიც მოისურვებს ალ. ჭავჭავაძის ლექსების კითხვას ქართულ ენაზე დაწერილს, მან ჯერ უნდა შეისწავლოს რუსული, რუსულის საშუალებით ქართული და ბოლოს კი ა. ჭავჭავაძის ლექსები! რატო, რატო გვიშვრები ასე, ბ-ნო ი. ფანცხავაე? რათ აყუდებ კიბეს გოდოლსა ზედა, ბაბილონისასა!..

* *

ყველაფერი ბუნების კანონს ემორჩილება: ჩნდება, ბერდება და კვდება. მაგრამ რა ქვეყანაა ის ქვეყანა, სადაც საკვირველება არა ხდება ხოლმე. ამ ქვეყანათა შორის პირველი ადგილი უჭირავს ქ. ოზურგეთს, რომელიც დაარსებულია თურმე (როგორც გამოიკვება ქალაქის არჩევნებზე) ერთ ადამის პაპის პაპის მიერ.

აი ამ ძველის ძველ ქალაქში მოხდა ერთი საკვირველება, რომელიც იქცევს დღეს ყურადღებას არა ნაკლებ უძველესის კუხის ქალაქისა და ქიზიყის მაჩხანისა. უკანასკნელმა გამოკვლევემ აღმოაჩინა, რომ ეს სამივე ერთი ცალის ტყუბი ყოფილა და ერთსა და იმავე ვარსკვლავზე დაბადებულან. აი, სწორეთ ამ ვარსკვლავმა დაანათა წელსაც სამშობლო ციდან სამშობლო დედამიწას და მის შუქზე შეენიშნე მე სამი მამამთავარი სამსა მთასა ზედა მდგომარე.

ერთი იყო მაჩხანელი, მეორეს ერქვა ჭეიშვილი, მესამეს კი წერეთელი. ისინი იღვენ უძრავათ და დაყურებდნენ თავს—პირველი «დებო-ბანკს», მეორე და მესამე კი «მეაბრეშუმეთა ამხანაგობას». მათ შემდეგი ტრილოგია გაემართათ.

მანსანელი (ჭეიშვილს). თქვენო პარკოსნობაე, თუმცა არ მინახვიხართ, მაგრამ თითქოს ჩემი ახლო მეგობარი უნდა იყოთ?

ჭეიშვილი. თქვენო ბანკოსნობაე, მართალია, ჩვენ ერთისა და იმავე გვერდიდან ვართ შედგენილი (უსინჯავს კუქს). ეჭვ, კუქიც თითქოს ჩემსასა გავს. ნუ თუ თქვენც სამგანა სადილობთ ხოლმე ერთსა და იმავე დღეს?

მანსანელი. ფიე, ეგ ხო ჩემი საქმეა! მე, იცი, რა შტუტებს ვახდენ? თავი რო კასის ყუთში მიძვეს, კუქი მებერება ხოლმე. შენ?

ჭეიშვილი. მე პარკიდან ამოფრენილ პეპელებს ვიჭერ და კრებებზე ვუშვებ, რომ დივიდენდის მაგიერ წევრებმა დაიჭირონ.

მანსანელი. შენ ეგ რა გიკვირს, მე თვით პეპელათ გადავიქეცე. ისე შეგუფრთხილდი ქალაქიდან ჩამოსულ კრედიტორებს ხელში, რომ სულ ძვალი გეეჩართა ყელ-

ში. (აქ წერეთელს, „კუხის მეაბრეშუმეთა ამხანაგობის“ გამგეს, ხველა აუტყდა).

ქართული

წაკეთელი. რალაც მიქანაობს ყანტის... შეჩვენებულემო, ეზიდემია ხომ არ მოიტანეთ, თითქოს კუქშიც სიცხე მომცა!

მანსანელი. დამაცადეთ, თუ ღმერთი გწავთ, ერთი ლექსი მათქმევინეთ. მე მინდა სიმღერით დაწყებული საქმე სიმღერითვე გავათავო. თავში ქვაც უხლიათ ყველას, როცა...

კუქი მღერის:

«იალ-ცაილ-შრიალით»

ამოვიდა მზე-მოვარე
შენ ოზურგეთს, იმან კუხს
მე კი ქიზიყის მხარე.
გაჭკარ, გადი, გამოდი,
კუქო, შენ გაისარე!
ჭეიშვილო, იცინე,
დიმიტრიე, ისახსარე,
წაკეთელო, აბა შენც
არ აგვიქცია მხარე.
ასე, მამო, თავში ჭკვა
კობეში მოისმარე!

აქ სამივემ ფერხული ჩააბეს და შემდეგ გადაწყვიტეს სავიზიტო ბარათებით მოიკითხონ თფილის ქალაქის „შუამავალი“, რომელიც, აგერ ორი კვირაა, დღეშია გასული. როგორც ამბობენ, ბედაური იმ საიქიოს მანძილს სამ წუთში გაირბენს. პრიზათ დანიშნულია ერთი ჯამი კოლიო და სამი ადლი მიტკალი.

* *

„რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო“ რომ უთქვამთ, უთუოთ ბათომს უწინასწარმეტყველეს. მთელი შარშანდელი წელიწადი «თავის» ძებნაში გაატარა, იბოვა წელს, მაგრამ რა გამოვიდა, ნაპოვნი თავი აცდა კისერს! და ეს სულ იმისი ბრალია, რომ ივანოვი ქალაქის ბაღში ერთხელ ვარდსა ყნოსვიდა და ხმოსანი პალმი კი «ჩერნ. ვესტ-ში» სალტო-მორტალეს გადადიოდა. ერთის ყვავილებისადმი სიყვარულმა და მეორის კუნტრუშმა უფრო გაჭრა, ვიდრე ბათომელების «უთავოთ» თავგამოდებამ. ნუ თუ ამის შემდეგ ბათომს არ ურჩევნია ხმელეთს თავი დაანებოს და ზღვაში შეცურდეს, მაინც ხომ პირი წყლითა აქვს სავსე!..

* *

ნამდვილი წყაროებიდან შევიტყვეთ, რომ ქუთაისი უკვე უმზადებს ნიადაგს მომავალ გაზეთს. აქა-იქ სარედაქტორო ეგზამენებია დანიშნული. პირველი გამოცდა მოხდება შიგ მდინარე რიონში. ვინც გასურდება, დროშა იმისია! ამბობენ, ზღანოვიჩის და მის სინდიკატს დაუდგამთ რედაქტორობის კანდიდატურაო. ენახოთ, გავლენ „მშრალზე“ თუ არა?..

რიგოლეუტო.

წერილები რედაქციის მიძარტ.

ქ-ნო რედაქტორო! ნება მიბოძეთ თქვენი პატივცემული გაზეთის საშუალებით უადრესი მადლობა გამოგიცხადოთ რეგორც თქვენ, აგრეთვე «ცნობის ფურცელ-მოამბე»-ის, «იკე-რი»-ის, «ჯეჯილ»-ის, „ნოკოე ობოზრენიე“-ს, «მეგზა-ურ»-ის და „სელსკოე სოზიანსტოე“-ს რედაქციებს, რამეღ-

ნიც წარსულ წელს კიკველ ქართველ სტუდენტებს უფასოთ გვიგზავნიდნენ ყურნალ-გაზეთებს და მით გადღეკდნენ საშუალებას თვალყური გაეღებინებია სამშობლო ლიტერატურის და ცნობების მიმდინარეობისათვის. ძლიერ მადლობელი დავრჩებით, თუ შემოსახსენებელი რედაქციები, როგორც აქამდინ, წელსაც უუჩრადლებოთ არ დაგეტოვებთ სამშობლოს განშორებულ ქართველებს და ჩვეულებრივით გვიგზავნით ყურნალ-გაზეთებს.

კიკველ ქართველ სტუდენტთა მადლობილით კ. მოდებაძე.
ქ. კიევი.

ამ ოთხი თვის წინეთ, თფილისში, ბ. ზ—ე ვაშაკიძემ შეგროვა შემოწირულება ს. დიდიჭისაძის სამკითხველთა სასარგებლოთ. ვარჯიხის ლოდინის შემდეგ ბ. ვაშაკიძე სამკითხველთა „კვალის“ მე-52 ნომერში მადლობას უცხადებს შემოწირულებით, მხროლოთ ფულის რაოდენობა და შემოწირულებთა გვარები არ არის სწორეთ მოხსენებული. ამიტომ იმუდებულე ვართ შემოწირულებთა განაზბა და ფულის რაოდენობაც აქვე გამოვცხადოთ: გრ. შილაგაძე—2 მ; დავ. ვაშაკიძე—2 მ; ზორ. ვაშაკიძე—2 მ; ზაქ. ვაშაკიძე—1 მ; ფილ. ვაშაკიძე—1 მ; ილ. ვაშაკიძე—1 მ; მაქ. ვაშაკიძე—1 მ; ალ. ვაშაკიძე—1 მ; იოს. დარასველიძე—1 მ; ბეს. შოკინაძე—1 მან; სიმ. რაზმაძე—60 კ; ივლ. შილაგაძე—50 კ; მის. რაზმაძე—50 კ; ნიკო ბარათელი—50 კ; ნეს. კაკაბაძე—50 კან; ვას. აბიანაძე—50 კ; მის. ვაშაკიძე—50 კ; მის. კონტაძე—30 კ; როგორც ამ სიიდან ჩანს შემოწირულება უდრის 16 მან. 90 კან. მეტათ სამწუხაროა, რამ ამ ვატარა ანგარიშში ასეთი დიდი შეცდომა მოსვლია ბ. ზ. ვაშაკიძეს და 16 მან. 90 კან.-ის ნაცვლათ, მხროლოთ 10 მან გადაეცა სამკითხველთათვის. უმორჩილესათ ვთხოვთ ბ. ვაშაკიძეს დაწარჩენი ფულები გაძარხოვას ბ. ზ. ვაშაკიძეს.

ორი საიტყვა ვამტყვავ: ჩვენ გვგონია, სამკითხველო უკვლასათვის უნდა არსებობდეს და არა ზოგაერთთათვის. ახა, რასა გავს: არასოდეს სამკითხველოში ასალი ყურნალ-გაზეთი არ მოიპოვება. კითხულობთ: სად არის უკანასკნელი დღეების გაზეთი?—არ ვიცი, ალბათ სასწავლებლებში ან სასალებში იქნება წაღებული—თ გიპასუხებენ. ამისწინათ: თუ გაზეთებს სხვაგან ვითხულებენ სამკითხველთა შენობაში რათ ისდით ფულებს?

ქველმოქმედი.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წერეთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი .

ქართული თეატრი.
კვირას, 20 იანვარს 1902 წ.

ი ა ზ - ფ ა ს ი ა ნ ი ნ ი წ ა რ მ ო ღ ბ ე ნ ა

ქართული დრამატული საზოგადოების დასის მიერ
წარმოდგენილი იქნება

ქეთო ანდრონიკაშვილის მონაწილეობით
ცნობილი პიესა

დ ა მ ნ ა შ ა გ ე ა ?

დრამა 3 მოქმ. ვადმ. ნიკიტინისა.

II.

კ ი ნ ს ტ რ ი კ ო ნ ე შ ვ ი ლ ი

კომედია 3 მოქმ., აკაკი წერეთლის ნაწარმოები

მონაწილეობენ: ქ-ნნი: ანდრონიკაშვილისა, კარგარეთელი, ლეჟავა, მდივანი. ბბ.: გუნია, სვიმონიძე, გამყრელიძე, გედევანოვი, შათირიშვილი, აწყურელი, ურუშაძე, მირიანაშვილი და სხვ.

დასაწყისი სწორეთ 8 საათზე. ფასები დაკლებულია.

რეჟისორი ვ. გუნია.

მზადდება დ. აქყურელის საბენეფისოთ „დასჯილი“ და „საგმიშეთში“.

ს ა ნ ლ ი ტ ი კ ო , ს ა მ ე ც ნ ი ფ ო რ ო და ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ო ნ ა ხ ა ბ ე ა ბ ი ა ნ ი გა ზ ე თ ი

„ ბ მ ა ლ ი “

(წელიწადი მეათე)

გამოვა 1902 წელსაც ყოველ კვირა დღეს, ერთიდან სამ თაბანამდე.

წლის განმავლობაში „კვალში“ დაიბეჭდება მეცხრამეტე საუკუნის მოღვაწეთა სურათები (ევროპის, რუსეთის და ჩვენის) მათი ბიოგრაფიებით. განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა ქართველ მოღვაწეებს.

გაზეთი წლიურათ ღირს თფილისში 7 მან., თფილისს გარეთ 8 მან., ნახევარი წლით თფილისში 3 მ. 50 კ., თფილისს გარეთ 4 მან., ხლო სამი თვით 2 მან. თითო ნომერი სამი შაური. ადრესის გამოცვლა თფილისს გარეთ ღირს ორი ახაზი.

სულის მომწარლებს შეუძლიათ წლის ფული ნაწილ-ნაწილათ შემოატანონ:

ხელის-მოწერა მიიღება: თფილისში, წერა-კითხვის საზოგადოების კანცელარიაში (სასახლის ქუჩა, სათავადაზნაურო ქარვასლა), რკინის გზის სადგურზე—პირველი კლასის ბუფეტში ესტ. ჩხარტიშვილთან და თვით „კვალის“ რედაქციაში, თეატრის ქუჩა, № 12.

ქუთაისში: მიტროფანე ლალიძესთან და გ. ბეჟანიშვილის წიგნის მაღაზიაში ბათუმში კ. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიაში და სახალხო უფასო სამკითხველოში; ოზურგეთში და ახალ-სენაკში კ. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიებში; ჭიათურაში კალისტრატე ჭინაძესთან და გერასიმე ბერიძესთან; ყვირილაში ივანე არდიშვილთან. დაბა ხონში—სახალხო სამკითხველოში. ძველ-სენაკში—არსენ წითლიძესთან. ოზურგეთში—დამენტი შავიშვილთან. სახუნჩაში—დიმიტრი მელაძესთან.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакция „КВАЛИ“.

„კვალილის“ რედაქციაში იყიდება შემდეგი საკუთარი გამოცემები:

თამარ დედოფლის სურათი—1 მ. 50 კ. (გასაგზ. 50 კ.)	
ალბომი «ბუნება სურათებში» ყლით—1 მ. 20 კ. (გას. 40 კ.)	
ხუთი აზბავი	15 კ.
პატარა ლორდი	30 "
ჩვენი ძველი გმირები	30 "
თეთრი და ზანგი	15 "
სოლომონ მეფე	10 "
ოცი წლის წინეთ	5 "
ორი მოთხრობა ევ. ნინოშვილისა	10 "
„მოთხრობანი“ ქალების თარგმანი	40 "
გუსტავ ვაზა	5 "
ნელო და პატრაში	10 "

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1902 ГОДЪ.

(X й г. изданія)

на ежемѣсячный литературный и научный журналъ

РУССКОЕ БОГАТСТВО,

издаваемый

Вл. Г. Короленко и Н. К. Михайловскимъ.

Подписная цѣна:

На годъ съ доставкой и пересылкой 9 руб.
 Безъ доставки въ Петербургъ и Москвѣ 8 „
 За границу 12 „

Подписка принимается:

Въ С-Петербургѣ—въ конторѣ журнала—уг. Спасской и Басковой ул. д. 1—9. Въ Москвѣ—въ отдѣленіи конторы—Никитскія ворота д. Гагарина.

При непосредственномъ обращеніи въ контору или въ отдѣленіе, допускается разсрочка:

при подпискѣ . . . 5 р. или при подпискѣ . . . 3 р.
 и къ 1-му юля . . . 4 р. и къ 1-му апрѣля . . . 3 р.
 и къ 1-му юля . . . 3 р.

Не приславшимъ доплатъ въ означенные сроки высылка журнала прекращается.

Книжные магазины, бібліотеки, земскіе склады и потребительныя общества, доставляющіе подписку, могутъ удерживать за комиссію и пересылку денегъ только 40 коп. съ каждаго годового экземпляра.

Подписка въ разсрочку отъ книжныхъ магазиновъ, бібліотекъ, земскихъ складовъ и потребительныхъ обществъ не принимается. (3—3)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1902 г.

На ежедневную газету политики, литературы и общественной жизни

„КУРЬЕРЪ“

ВЪ ГАЗЕТѢ ПРИНИМАЮТЪ УЧАСТІЕ:

А. П. Алексѣевскій, Леонидъ Андреевъ, В. И. Анофріевъ, В. Л. Бинштокъ, П. Д. Боборыкинъ, Г. Н. Браунъ, Б. Н. Быстренинъ, В. А. Вагверъ, А. А. Вербицкая, В. А. Гиляровскій, Сергѣй, Глаголь, М. Горькій, Е. П. Гославскій, М. Ф. Громницкій, И. А. Данилинъ, Н. П. Дружининъ, В. Е. Ермиловъ, А. С. Изгоевъ, В. В. Каллашъ, М. С. Кауфманъ, проф. А. И. Кирпичниковъ, П. С. Климечтовъ, П. С. Коганъ, А. Р. Крандіевская, В. А. Крандіевскій, Н. Н. Крашенинниковъ, В. М. Лавровъ, К. В. Лаврскій, В. Н. Ладыженскій, проф. А. П. Левицкій, проф. М. А. Липинскій, Максъ-Ли (псевд.), Д. Н. Маминъ-Сибирякъ, И. И. Митропольскій, В. М. Михеевъ, Д. Л. Мордовцевъ, П. М. Невѣлинъ, Вас. И. Немировичъ-Данченко, И. Д. Невикъ, В. П. Острогорскій, А. В. Погожевъ, В. А. Поссе, И. М. Потапенко, М. Н. Ремезовъ, проф. А. Р. Свирчевскій, Н. А. Селивановъ, кн. А. И. Сумбатовъ (Южинъ), Н. Д. Телешовъ, Н. И. Тимковскій, Д. И. Тихомировъ, Н. В. Тулузовъ, Р. А. Калькъ, Я. А. Ф—инъ, Фивико-Химикъ (псевд.), Н. Н. Фирсовъ (Л. Рускинъ), М. И. Фридманъ, В. М. Фриче, А. С. Хахановъ, Р. М. Хинъ, проф. В. К. Цераскій, А. А. Черевкова, В. Д. Черевковъ, Г. В. Чириковъ, П. Чеховъ, проф. Е. Ф. Шмурло, В. М. Шулятиковъ, А. И. Япирскій и др.

Газета имѣетъ постоянныхъ корреспондентовъ въ Берлинѣ, Бѣлградѣ, Вѣнѣ, Константинополѣ, Лондонѣ, Мюнхенѣ, Неаполѣ, Нью-Йоркѣ, Парижѣ, Римѣ, Софіи и другихъ городахъ.

Подписная цѣна

съ доставкой въ Москвѣ и пересылкой въ другіе города Россіи: на годъ—6 рублей, на 1/2 года—3 р. 50 к., на 3 мѣсяца—2 руб., на 1 мѣсяць—75 коп.

Для воспитанниковъ высшихъ учебныхъ заведеній на 1 мѣс. 60 к.

За границу вдвое.

При годичной подпискѣ допускается разсрочка, при непремѣнномъ условіи непосредственнаго обращенія въ контору газеты: при подпискѣ 2 р., къ 1 му апрѣля—2 р. и къ 1-му юля—2 р.

Подписка принимается только съ 1-го числа каждаго мѣсяца и не далѣе 31 декабря и одинъ годъ съ другимъ не сливается.

При перемѣнѣ адреса уплачивается 20 коп.

Главная контора редакціи газеты помѣщается въ Москвѣ, Петровскія линіи, подъѣздъ № 2-й.

(3—3)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1902 ГОДЪ

(Четвертый годъ изданія)

на еженедѣльную газету

П Р А В О

выходящую безъ предварительной цензуры подъ редакціей пр.-доц. В. М. Гессена и Н. И. Лазаревскаго и при ближайшемъ участіи Г. В. Гессена, О. О. Грузенберга, пр.-доц. А. И. Каминка, В. Д. Набокова и проф. Л. Г. Петражицкаго, по прежней программѣ.

Годовые подписчики получаютъ въ качествѣ приложенія: Сборникъ рѣшеній кассационныхъ департаментовъ и общаго собранія 1-го и кассационныхъ департаментовъ и кассационныхъ департаментовъ Правительствующаго Сената и „Законодательный Вѣстникъ“, въ которомъ будутъ помѣщены всѣ опубликованныя въ 1902 г. общія узаконенія, подлежащія внесенію въ Сводъ Законовъ, и тѣ казны Пр. Сената и административныя распоряженія, которые представляютъ существенное значеніе для разъясненія смысла законовъ.

Редакція даетъ годовымъ подписчикамъ „Право“ бесплатные отвѣты (въ количествѣ не болѣе 3-хъ) на юридическіе вопросы.

Въ „Правѣ“ помѣстили статьи слѣдующія лица:

К. К. Арсеньевъ, сенаторъ А. Л. Боровиковскій, проф. Берлинскаго ун. В. И. Борткевичъ пр.-доцентъ Ф. А. Вальтеръ, Г. Л. Вербловскій, М. М. Винаверъ, проф. А. К. Вульфertzъ, Л. В. Гантоверъ, М. И. Ганфманъ, В. Л. Глинка, проф. А. Х. Гельмстенъ, прив.-доц. М. Б. Горенбергъ, Я. К. Городскій, пр.-доц. Н. В. Давыдовъ, Гр. А. Джаншиевъ, проф. Н. Л. Дювернуа, В. Б. Ельшевичъ, проф. А. А. Жижиленко, проф. Ф. Ф. Зѣлинскій, проф. И. А. Ивановскій, сенаторъ А. Ф. Кони, проф. В. Д. Кузьминъ, Караваевъ, Д. А. Левинъ, проф. Б. М. Леонтьевъ, Д. Лобановъ, М. А. Лозина-Лозинскій, В. О. Люстихъ, Н. А. Мандельштамъ, прив.-доц. Г. В. Михайловскій, проф. С. А. Муромцевъ, М. И. Мышь, В. А. Мякотинъ, проф. Берлинскаго ун. Dr. Oertmann, Ф. И. Осецкій, пр.-доц. М. Я. Пергаментъ, О. Я. Пергаментъ, пр.-доц. А. А. Пиленко, П. А. Потѣхинъ, И. М. Рабиновичъ, Ф. И. Родичевъ, прив.-доц. Н. Н. Розинъ, М. И. Свѣшниковъ, В. И. Семевскій, В. Д. Спасовичъ, Сенаторъ Н. С. Таганцевъ, Е. Н. Тарновскій, И. М. Тютрюмовъ, прив.-доц. В. М. Устиновъ, проф. И. Я. Фойницкій, В. В. Хижняковъ, проф. П. П. Цитовичъ, проф. Н. М. Цытовичъ, прив.-доц. К. В. Шавровъ, прив.-доц. Л. В. Шалландъ, Г. Шатровъ, проф. Г. Ф. Шершеневичъ, Гр. И. Шрейдеръ, И. Г. Щегловитовъ и др.

Поставивъ въ числѣ своихъ задачъ ознакомленіе читателей съ существующей судебною и судебно-административной практикою, а также разработку этой послѣдней, „Право“ удѣляетъ широкое мѣсто судебнымъ отчетамъ, а также разбору рѣшеній, приговоровъ и административныхъ постановленій, представляющихъ принципиальный интересъ, причемъ, между прочимъ начиная съ осени 1899 г., въ „Правѣ“ помѣщаются немедленно отчеты о всѣхъ дѣлахъ, рассмотрѣнныхъ въ кассационныхъ департаментахъ Правительствующаго Сената.

Подписная цѣна: на годъ съ доставкой и пересылкой 7 руб., на полгода 4 руб. Допускается разсрочка: при подпискѣ 4 р. и къ 1 мая 3 р. Заграницу на годъ—10 руб. Отдѣльные номера продаются по 20 к.

Главная контора: С.-Петербургъ. Дмитровскій пер., № 6. 3—2

გამოვიდა და იყოლება ლექსები და პოემები ი. კვლავ-შეიქმნება, მეორე შეესებოლი გამოცემა ავტორის სურათით გ. წ—ს და აშხ. ფასი ათი შაური. ვინც ათ ცალზე მეტს გამოაწერს, წიგნი დაეძღობა 25% დაკლებათ. ადრესი: Редакция „Квали“ Г-ну. Хоситову.

თფილისის კერძო სამკურნალო

მ. გვადამანიშვილისა

(კუკია, ნიკოლოზის ქ., სახლი საგინაშვილისა, № 21).

ტელეფონი № 247.

ავათმყოფებს იღებენ ყოველ დღე, კვირა დღეებს გარდა

და დღით:

- კ. ი. ჭიჭინაძე — კბილის სნეულეზანი, 8—10 საათ. მისივე გვადამანიშვილი — ნერვებისა და წამლობა ელექტრონით, 9—10 საათ., გარდა ხუთშაბ. და შაბათისა.
- კ. გ. ფედოროვი — შინაგანი და ბავშვებისა, 9—10.
- ბ. გ. მადლაშვილი — შინაგ. სამშ. ტ. ხუთშ. 10—11.
- ნ. ა. მუხინი — ყურისა, ყელისა და ცხვირისა, 11—12.
- ი. მ. ასანუაშვილი — კბილის სნეულეზანი, 10—12.
- კ. მ. კლიაშვილი — შინაგ. და ბავშ. 11—12.
- კეიმი ქალი მ. ს. ბაქრაძე — ბავშვებისა, 11—12.
- დ. ა. გვადამანიშვილი — ნერვებისა და შინაგ. 12—1.
- ს. გ. ბაჩხუაძე — დედათა სნეულეზანი, ორშაბათობით, ოთხშაბათ. და პარასკეობით, 12—1.
- ს. ა. ვაჩიანი — ქირურგიული, ორშაბათობით ოთხშაბათობით და შაბ. 1—2.
- ი. დ. ბეგთაძე — სიფილისისა, კანისა და საშარ-დესი, 1 1/2—2.

საღამოთა:

- ი. ნ. თუმანიშვილი — დედათა სნეულეზანი, 5—6.
- კ. გ. მადლაშვილი — შინაგანი და ბავშვებისა. 5—6.

კვირათობით:

- კ. გ. მადლაშვილი — შინაგანი ავათმყოფ., 10—12. სამკურნალოს აქვს საწოლი ოთახები. ფასი რჩევა-დარიგებისა 50 კაპ., ოპერაციები და კრაოტები მორიგებით. ერთი კრაოტი ღარიბთათვის უფასოა.
- ღამ-ღამობით კვირების მორიგობა, ღამის 9 საათიდან დღის 7 საათამდე. მსურველთ შეუძლიანთ სასღამო წაიყვანონ. (წლ.)

ХОЗЯИНЪ

Еженедельный иллюстрированный без предварительной цензуры экономической и сельскохозяйственной журналъ.

Открыта подписка на 1902 годъ (IX годъ изданія).

Кромѣ 52 №№ журнала, даны будутъ слѣдующія 6 „книжекъ хозяина“:

- 1—2) Посobie при выборѣ и уходѣ за с.-х. машина-ми и орудіями. Д. Д. Арицбашева. 2 выпуска. Со многими рисунками.
- 3) Рациональное воздѣлываніе корм. растений. Ф. Г. Штеблера. Съ 141 рис.
- 4) Почва, ея природа, свойства и проч. Ф. Г. Бинга. 45 Съ рис.
- 5) Уборка и сохраненіе кормовыхъ средствъ. Д-ра К. Бемера.
- 6) Ранняя выгонка овощей. И. Бетнера. Съ 84 рис. На годъ 6 руб., на полгода 3 руб. съ перес. Раз-срочка по 1 руб. въ первые 6 мѣс.

С.-Петербургъ, Невскій, 92.

Ред. А. П. Мертваго. Изд. И. А. Машиковцевъ.

ყოველდღიური საბოლიტიკო-სალიტერატურო გაზეთი

„ი ვ კ რ ი“

გამოვა 1902 წელსაც **გადამანიშვილი** იმვე პროგრამით, როგორც წინეთ.

ფასი გაზეთისა: ერთი წლით—10 მან., 1/2 წლით—6 მან., 1 თვით—1 მ. 50 კ.; საზღვარ-გარეთ დაბარებული ეღირება 17 მან. მთელი წლით. სოფლის მასწავლებელთ „ივერია“ მთელი წლით დაეთმობათ 8 მ.

თუ თფილისში დაბარებული გაზეთი თფილისს გარეშე ადრესზე შეტყაფა ვინმემ, უნდა წარმოადგინოს რედაქციას 1 მან.; ხალხ თუ თფილისის გარეშე სკლისმომწერედა ერთი ადგილიდან მეორეში გადაიდა, უნდა გამოგზავნოს 40 კ.

შეღავათა წლიურ სკლისმომწერთათვის: ვინც გაზეთს ამ თვით მთელი წლით დაიბარებს, იმას შეუძლია წლის ხელმოსაწერი ფული ნაწილ-ნაწილათ შემოიტანოს ამგვარათ: ხელის მოწერის დროს 3 მან., 1-ლ მარტს—2 მ., 1-ლ მაისს—3 მ. და 1-ლ სექტემბერს—2 მ.

ფასი განცხადებისა: მეოთხე გვერდზე თითოჯერ სტრიქონი—5 კაპ., პირველზე—10 კაპ.

გაზეთის დაბარება შეიძლება შექმნილი ადრესით: თფილისი, „ივერიის“ რედაქციას, ნიკოლოზის ქ., 21. და „ქართულთა შორის წ.-გ. გამაგრ. საზ.“ კანცელარიას, სასახლის ქუჩას, თავადაზნაურობის სახლი.

საფოსტო ადრესი: *Тифлис. Редакция „Иверія“*.

დროებით რედაქტორი ალ. ი. საჩაჯაშვილი. გამომცემელი ალია ჭავჭავაძე.

Открыта подписка на 1902 годъ

НА ЕЖЕНЕДЕЛЬНУЮ

финансово-экономическую, торговую и промышл. техническую газету

„Промышленный Миръ“

(3-й годъ изданія).

Газета „Промышленный Миръ“ выходитъ еженедельно, въ объемѣ около 3 листовъ текста, и содержитъ слѣдующіе отдѣлы:

- I. Правительственныя распоряженія.
- II. Статьи, обзоры и корреспонденціи по финансово-экономическимъ и торгово-промышленнымъ вопросамъ.
- III. Хроника.
- IV. Кредитъ и банковое дѣло.
- V. Акціонерное дѣло.
- VI. Фабрично-заводскій отдѣлъ.
- VII. Горное дѣло.
- VIII. Хлѣбная торговля и мукомольная промышленность.
- IX. Страховое дѣло.
- X. Пути сообщенія, тарифы, фрахты.
- XI. Обзоръ печати и библиографія.
- XII. Вопросы и отвѣты (практическія свѣдѣнія, указанія и сообщенія промышленнымъ дѣятелямъ).
- XIII. Политехника.
- XIV. Объявленія.

Редакція газеты „Промышленный Миръ“ относится съ полнымъ безпристрастіемъ ко всякому обоснованному мнѣнію по вопросамъ нашего экономическаго быта.

Столбцы газеты открыты какъ для представителей экономической науки, такъ и для просвѣщенныхъ практическихъ дѣятелей, которые прямо заинтересованы въ томъ, чтобы нужды разныхъ отраслей торгово-промышленной дѣятельности своевременно останавливали на себя вниманіе общества и правительства.

Подписная цѣна съ пересылкой и доставкой: въ годъ—10 руб., полгода—5 руб. и четверть года—3 руб.

Подписка принимается въ конторѣ редакціи: С. Петербургъ, Коломенская ул. д. № 1 и во всѣхъ книжныхъ магазинахъ.

Пробные №№ высылаются по первому требованію БЕЗПЛАТНО

Редакторъ-Издатель А. С. Залшупинъ.